Kastamonu Eğitim Dergisi, 25 (2), 821-848

Ahlâk Terbiyesi Kongresi ve Basına Yansımaları[1]

Congress Of Moral Education and Its Reflection In Press

Tunay KAMER, Ramazan ALABAŞ
Kastamonu Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Eğitim Bilimleri Bölümü, Türkiye

İlk Kayıt Tarihi: 30.11.2016 ***Yayına Kabul Tarihi: 12.01.2017***

Özet

Bu çalışmada DP iktidarında 23-29 Nisan 1951 tarihleri arasında Türkiye Öğretmen Dernekleri Milli Birliği öncülüğünde Ankara'da toplanan Ahlak Terbiyesi Kongresi ele alınmıştır. Çalışmada Ahlak Terbiyesi Kongresi'nin düzenlenme amacı, düzenleyicileri, Kongrede ele alınan konular ve tartışmaların basına yansımaları incelenmiştir. Çalışmada tarihsel araştırma yöntemi kullanılmış olup araştırma verileri Cumhuriyet, Ulus, Vatan, Zafer, Akşam, Yeni Sabah, Son Posta, Vakit, Milliyet gazetelerinde Ahlak Terbiyesi Kongresi'nin 23-29 Nisan 1951 tarihleri arası ile kongrenin öncesi ve sonrasına ait 30 günlük sürelerde Kongreye yönelik haberlerin ve yazıların taranması sonucu elde edilmiştir. Ayrıca Kongre İlim Heyeti tarafından hazırlanan raporların yer aldığı broşür incelenmiştir. Verilerin analizinde ise betimsel analiz ve doküman incelemesi tekniği kullanılmıştır. Araştırmada elde edilen sonuçlara göre, basında Kongreye ilişkin en çok haber yapılan konular Kongrenin açılışı, usul tartışmaları, karma eğitim, İlahiyat Fakültesi ve din eğitimi, üniversite özerkliği, 19 Mayıs Bayramında kızların kıyafetlerine ilişkin maddelerdir. Ayrıca Kongrede yoğun tartışmaların yaşandığı ve Kongre bittikten sonra da yankılarının devam ettiği tespit edilmiştir.

Anahtar Kelimeler*: Demokrat Parti, Ahlak Terbiyesi Kongresi, Türkiye Öğretmen Dernekleri Milli Birliği, karma eğitim, din eğitimi*

Abstract

This study aimed to deal with the Congress of Moral Education, which was held in Ankara between 23-29 April 1951 under the leadership of the National Association of Teachers' Associations of Turkey. Moreover, study also investigated purpose, organizers, conclusions, the topics addressed in the Congress and the reflections of the congress in the press. Historical research method was used in the study. Data included the news and letters that were collected from the newspapers (Cumhuriyet, Ulus, Vatan, Zafer, Akşam, Yeni Sabah, Son Posta, Vakit, Milliyet) published between April 23 and April 29, 1951 and from the ones that were issued 30 days before and after the congress. In addition, the brochure containing the reports prepared by the Congress Science Committee has been examined. Data analysis conducted through descriptive analysis and document analysis techniques. According to the results of the research, the most news topics related to the Congress were the opening of the Congress, procedural

1.. Bu makale Kastamonu Üniversitesi BAP Birimi tarafından desteklenen KÜBAP-01/2016-56 nolu projeden üretilmiştir.

discussions, coeducation, faculty of theology and religion education, university autonomy, and the items related to the clothes of the girls worn during the May 19 The Commemoration of Atatürk Youth and Sports Day. It was also found that there was intense debate in the Congress and the discussions continued after the congress was over.

Keywords*: Democratic Party, Congress of Moral Education, National Association of Teachers' Associations of Turkey coeducation, reliogous education*

1. Giriş

1950 yılında yapılan seçimler sonucunda Demokrat Parti (DP) tarafından yeni hükümetin tek başına iktidar olarak kurulması ile başlayıp 27 Mayıs 1960'a kadar iktidarını sürdürdüğü süreç Demokrat Parti dönemi olarak adlandırılmaktadır. Yakın tarihimizin kırılma noktalarından birini, "merkez" (tek parti) ağırlıklı siyasal düzenden "çevre" (toplum) ağırlıklı siyasal bir sisteme geçiş olarak belirlendiğinde bu süreç içinde Demokrat Parti döneminin önemli bir yeri vardır (Şahin, 2012:34). Türkiye Cumhuriyeti için yeni bir dönemin de başlangıcı olan bu süreçte siyasi hayat yanında başta eğitim olmak üzere iktisadi ve toplumsal alanda birçok değişim ve gelişim yaşanmıştır.

Demokrat Parti, iktidar olduktan sonra CHP dönemindeki gibi eğitime ayrı bir önem vermiştir. Hükümet programlarında öncelikle ilköğretim konusuna değinmiş ve devamında dönemin şartlarına göre eğitim kurumlarıyla ilgili değişiklikler yapmıştır (Taşdöven, 2013). DP iktidarda kaldığı sürece iki kez Milli Eğitim Şûrası toplanmış, bunun dışında eğitimle ilgili birçok toplantı ve kongre düzenlenmiştir. Bu toplantı ve kongrelerde ele alınan konulardan birisi de ahlak eğitimidir.

Ahlak eğitimi evde, okulda ve toplumun her biriminde uyulması gereken davranış biçimlerini ve insan ilişkilerini öğreten bir davranış bilimidir (Kaya, 2013). Her toplumun vazgeçilmezi olan ahlâk eğitiminde sadece ahlâk kurallarını söylemek ve öğretmekle ahlâk eğitiminin gerçekleştirilmiş olduğu söylenemez (Ulusoy, 2007:157). Eğitim tarihimizde ahlakla ilgili temellendirmelere bağlı olarak ahlak eğitimi anlayışları geliştirilmiştir. Ahlakla ilgili temellendirmeler dinle yapılan temellendirme, insan ve doğasıyla (antropolojik) temellendirme ve Türk milletinin öz vasıfları ile (toplumsal) yapılan temellendirme olmak üzere üç noktada ele alınabilir (Kesgin, 2015:165). Bu temellendirmeler içerisindeki her bir tür Cumhuriyet tarihi boyunca ağırlıkları bazen diğerlerine üstün gelecek şekilde kendisini göstermiştir.

Cumhuriyet'in kuruluş yıllarında Atatürk'ün eğitim hakkındaki görüşleri, din eğitimi ve ahlak eğitimi konularındaki sözleri, kendisinin milli, toplumsal ahlakı esas almakla beraber milli ahlakı destekler nitelikte olmuş, İnönü döneminde ise milliyetçilik fikrinin değişmesi ve hümanist eğitim felsefesinin benimsenmesi sonucunda okullarda verilecek ahlak eğitimi ile ilgili anlayış da değişmiştir (Kesgin, 2011:214). Bu dönemde ahlak eğitimi yurt bilgisi ve tarih dersleri aracılığı ile verilmiş ancak uygulanmaya çalışılan eğitim ile toplumun sahip olduğu değerler birbiriyle örtüşme-

diğinden çeşitli sorunlar oluşmuş, halk özellikle çok partili rejime geçişle beraber din ve ahlak eğitimi konusundaki istek ve ihtiyaçlarını dile getirme imkânı bulabilmiştir (Kesgin, 2011:214-216). Her dönem değişen eğitim politikaları da ahlak eğitimi üzerinde etkili olmuş, Cumhuriyet'in ilk yıllarında milliyetçiliğin etkisiyle milli bir ahlaktan bahsedilirken; ilerleyen süreçte zaman içinde milli ahlakın yerini dinle temellendirilmiş bir ahlak almıştır (Yinilmez Akagündüz, 2016).

Ahlak eğitimi konusu, Cumhuriyet döneminde eğitim politikalarına yön vermek üzere toplanan eğitim toplantılarında ele alınan konulardan birisi olmuştur. 15-21 Şubat 1943 tarihleri arasında yapılan II. Milli Eğitim Şûrası'nın gündemindeki maddelerinden birisi okullarda ahlak terbiyesinin geliştirilmesi başlığı olarak belirlenmiştir. Şuranın ana temalarından birisi olarak ahlak eğitimin seçilmesi Cumhurbaşkanı İsmet İnönü'nün 18 Mart 1942 tarihinde İzmir'de, ana ve babalara yaptığı bir söylevine dayandırılmıştır (Ata, 2008:63). Bu Şûra'da Millî Eğitim Bakanı Hasan Ali Yücel *"Millî kültürümüz denildiği zaman, bunda, her Türk'ün şahsiyeti ve manevi varlığı demek olan ahlâkı; Türklüğün en mahrem varlığını teşkil eden ve düşünmek dediğimiz büyük insanlık işlevinin özü olan dili ve dilimiz Türk dilinin; millî varlığımızın tarihin en eski kaynaklarından bugüne doğru yürüyüşünde hangi yollardan geçtiğini, hangi kıtalarda medeniyet durakları kurduğunu ve insanlığa neler getirip nasıl hizmet ettiğini gösteren Türk tarihini, üç unsur olarak görüyoruz. İkinci Maarif Şûrası'nı bu üç ilke üstünde düşünmeye, bu konuda fikir birliği yapmaya daveti lüzumlu ve faydalı bulduk."* (MEB II. Millî Eğitim Şurası) sözleri ile ahlak konusuna da önem verdiğini ifade etmiştir. Bu Şûra›da ahlâk eğitiminin amacı, ideal Türk çocuğu, Türk ahlâkının başlıca toplumsal ve kişisel ilkeleri ile ahlâk eğitimi için her dereceli okullarımızda ve dışında alınması gereken tedbirleri belirten rapor incelenip kabul edilmiştir.

1950'li yıllarla beraber TBMM'de din ve ahlak konularının daha fazla ön plana getirildiği görülmektedir (Çakmak, 2007:240). 22 Mayıs 1950'den 9 Mart 1951'e kadar başta kalan Birinci Adnan Menderes Hükümeti Programında eğitimde göz önünde bulundurulması gereken amaç "*Maddi bakımdan ne kadar ilerlemiş olursa olsun, milli ahlakı sarsılmaz esaslara dayanmayan, ruhunda manevi kıymetlere yer vermeyen bir cemiyetin, bugünkü karışık dünya şartları içinde kötü akıbetlere sürükleneceği tabiidir*." (TBMM, 2013: 757) ifadeleri ile ahlak konusu ile ilişkili olarak dile getirilmiştir. Bu amacı göz önünde bulundurma yanında Hükümet Programında yer alan *"... Gençliğini milli karakterine ve ananelerine göre manevi ve insani kıymetlerle teçhiz edemeyen bir memlekette ilmin ve teknik bilginin yayılmış olması, hür ve müstakil bir millet olarak yasamanın teminatı sayılamaz*." (TBMM, 2013: 757) maddesi ile de ilim ve teknik bilginin yayılmış olması gençliğin milli karakteri, manevi ve ahlaki değerler ile donanması ile birlikte düşünülmüştür. Sonraki yıllarda da ahlak meselesi gündemde olmuş, örneğin Adnan Menderes'in de katıldığı Demokrat Parti Balıkesir Kongresi'nde ele alınmıştır. Kongrede karma eğitimin devam edip etmemesi, genç kızların 19 Mayıs törenlerindeki kıyafetlerinin durumu ve beden hareketi yapmaları-

nın önlenmesi teklifi yapılmıştır (22 Nisan 1951, Akşam)[2]. Bu dönemde Parti Kongreleri ve TBMM'de gündeme gelme yanında TBMM dışında da çeşitli toplantılarda ahlak eğitimi ele alınmıştır. Bunlardan biri de 23 Nisan 1951 tarihinde Ankara'da Dil Tarih ve Coğrafya Fakültesi'nde Türkiye Öğretmen Dernekleri Milli Birliği öncülüğünde düzenlenen Ahlâk Terbiyesi Kongresi'dir.

Araştırmanın Amacı

Bu araştırmanın amacı, Demokrat Parti döneminde toplanan Ahlak Terbiyesi Kongresini ele almak ve ahlak eğitimine bakış açısını Kongre tarihi öncesi ve sonrasında basına yansıma biçimleri ile incelemektir. Bu doğrultuda çalışmada "Ahlak Terbiyesi Kongresi ne zaman, kim tarafından, hangi amaçla, nerede düzenlenmiştir?, Kongrede ele alınan konular nelerdir? ve Kongre tartışmaları basına nasıl yansımıştır? sorularına cevap aranmıştır.

2. Yöntem

Bu çalışmada tarihsel araştırma yöntemi kullanılmıştır. Tarih ve doküman araştırmaları gündeme ve geleceğe ışık tutma yanında tahmin etmede geçmişi kullanır ve aynı zamanda geçmiş olguları açıklamada gündemden yararlanır, gündemdeki sorunların çözümünde geçmişi araştırır (Cohen, Manion ve Morrison, 2007; Hill ve Kerber, 1967). Tarihsel araştırma bir kişiyi, bir grubu, bir fikri, bir kurumu ya da bir dönemi inceleyebilir; ancak bu öğelerin hiçbiri birbirinden ayrı düşünülemez (Best, 1970). Bu nedenle, bu araştırmada Demokrat Parti döneminde yapılan Ahlak Terbiyesi Kongresinin incelenmesinde tarihsel araştırma yöntemi kullanılmıştır.

Bu kapsamda araştırma verileri *Cumhuriyet, Ulus, Vatan, Zafer, Akşam, Yeni Sabah, Son Posta, Vakit, Milliyet* gazetelerinde[3] Ahlak Terbiyesi Kongresinin 23 Ni-

2. Kızların törenlerdeki kıyafetleri üzerine basında çeşitli tartışmalara rastlanmaktadır. Konuyla ilgili Ulus ve Vatan gazetelerinde yer alan haberlerde "İlkokulların dört ve beşinci sınıflarında okutulan din dersleri ortaokul, lise ve öğretmen okullarına tatbik edilecek midir? İlk mektepten sonra muhtelit tedrisat sistemi devam ettirilecek midir? 19 Mayıs Gençlik Bayramında genç kızlarımızın çırıl çıplak beden talimleri yapmasının önüne geçilecek midir? sorularının "Balıkesir Merkez ilçesi delegesi ve Yeşili Camisi imam-hatibi Mehmet Karatoprak" tarafından Başbakan'a sorulduğu belirtilmektedir. (22 Nisan 1951, Vatan; 23 Nisan 1951, Ulus). 19 Mayıs törenlerine kızların nasıl katılacağı konusunda 23 Nisan 1951 tarihli Akşam gazetesinde törenlere çarşafla katılan kızların konu edildiği karikatüre yer verilmiştir. Böylelikle konuya mizahi bir dille dikkat çekilmiştir. 24 Nisan 1951 tarihli Akşam gazetesindeki Cemal Refik'in "Çarşaflı Şenlik" başlıklı yazısında DP'nin Balıkesir kongresinde gündeme gelen konulara değinilmiştir. Yazıda dinin siyasete alet edildiğini ve bunun da tenkit edilmesinin hükümetin icraatlarını baltalamak olduğunun iddiası yazar gibi düşünenleri üzdüğü ifade edilmektedir. Yazıda konuyla ilgili şu ifadeler yer almaktadır: "Kız öğrencilerimizin 19 Mayıs merasimindeki kıyafet ve hareketleri D.P.lilerin iddia ettikleri gibi 'sokaklarda çırılçıplak oynamak' şeklinde görülüyorsa, bunlara çarşaf giydirip âmin alayına çıkarmaktan başka çare yok demektir ve bir Müslüman vatandaş sıfatiyle derhal ilave edelim ki bu, inkılâba mani olmadığı söylenen İslamiyet değil, düpedüz kara taassuptur, irticadır."

3. Demokrat Parti döneminin ilk yıllarında özellikle 1952'ye kadar Cumhuriyet, Milliyet, Akşam, Yeni Sabah bazen Vatan DP'yi desteklemiş, Ulus CHP ve Zafer DP'nin yayın organı gibi olmuştur (Yıldız, 1996:486). Son Posta da DP'nin yayın organı gibidir (İnuğur, 1992:351).

san-29 Nisan 1951 tarihleri arası ile Kongrenin öncesi ve sonrasına ait 30 günlük sürelerde Kongreye yönelik haberlerin ve yazıların taranması sonucu elde edilmiştir. Ayrıca Kongre İlim Heyeti tarafından hazırlanan raporların yer aldığı broşür incelenmiştir. Verilerin analizinde ise betimsel analiz ve doküman incelemesi tekniği kullanılmıştır. Doküman inceleme yöntemi yaygın bir şekilde yazılı belgeleri kategorize etmek, tahkik etmek, yorumlamak ve fiziksel kaynaklardaki kısıtlamaları tanımlamak için kullanılan tekniktir (Payne ve Payne, 2004:60). İçeriğin analiz edilmesinde bu anlayışa uygun olarak araştırma soruları doğrultusunda bulunan haberler incelenerek derlenmiş kategorize ve yorumlamalar yapılmıştır.

3. Bulgular ve Yorum

Araştırma verilerinin analizi sonucunda elde edilen bulgular "Türkiye Öğretmen Dernekleri Milli Birliği ve Kongrenin düzenlenmesi, Kongre süreci, Kongrede ele alınan konular, Kongrenin kapanması ve Kongreden sonra" olmak üzere beş başlık altında toplanmıştır.

Türkiye Öğretmen Dernekleri Milli Birliği ve Kongrenin Düzenlenmesi

Ahlâk Terbiyesi Kongresi 23 Nisan 1951 tarihinde Ankara'da Dil Tarih ve Coğrafya Fakültesi'nde Türkiye Öğretmen Dernekleri Milli Birliği öncülüğünde toplanmıştır. Bu birliğin oluşma sürecinde öğretmen derneklerinin daha etkili olabilmeleri ve sonuç alıcı faaliyetlerde bulunabilmeleri için "Üst Birlik" yapılanması ihtiyacı görülmüş, "Ankara Öğretmenler Derneği", 1 Temmuz 1948 tarihli mektupla, taşrada oluşan öğretmen derneklerini, Prof. Remzi Oğuz Arık'ın başkanlığında 10 Ağustos 1948 tarihinde bir toplantıya çağırarak "Birlik" oluşturmanın ilk adımı atılmıştır. Bu çağrıya uyan 32 yerel derneğin 39 temsilcisi, 15 Ağustos 1948 günü Ankara'da 19 kurucu ile "Öğretmen Yardımlaşma Dernekleri Birliği"ni kurmuştur. *Çoğunluğu bakanlık ya da yükseköğretim mensubu olan yönetici, öğretmen ve öğretim üyelerinden oluşan ilk yönetim kurulu yerini, ilk genel kurulda Prof. Hamdi Ragıp Atademir'e bırakmıştır.* Birlik, Haziran 1950'de "Türkiye Öğretmen Dernekleri Milli Birliği (TÖDMB)", 1954'te ise "Türkiye Öğretmen Dernekleri Milli Federasyonu (TÖDMF)" adını almıştır (Koç, 2006:10). Prof. Hamdi Ragıp Atademir 1957 yılına kadar genel başkanlık ile Demokrat Parti milletvekilliğini birlikte yürütmüştür (Yıldırım, 2013).

Profesör Hamdi Ragıp Atademir birliğin amacının öğretmenler arasında yardımlaşmanın sağlanması, meslekî sorunların çözümü ve bütün bunların üzerinde millet memleket yararına çalışmak olduğunu belirtmiş ve memlekete hizmet bakımından ahlâk meseleleriyle uğraşmayı kendilerine esaslı bir amaç edindiklerini söylemiştir (24 Nisan 1951, Vakit).

Kongrenin İlmi Heyeti ve Amacı

Kongre için Türkiye Öğretmen Dernekleri Milli Birliği (TÖDMB) tarafından bir kitapçık hazırlanmıştır. *Ahlâk Terbiyesi Kongresi* adıyla hazırlanan kitapçıkta ilim he-

yeti tarafından hazırlanan metin, Kongreye gönderilen rapor ve metinlerden hareketle oluşturulan sonuçlar ve katılımcıların listesi yer almaktadır (TÖDMB, 1951).

Kongre öncesinde "İlmi Heyet" adı altında bir kurul oluşturulmuştur. Oluşturulan bu İlim Heyeti 14 kişiden oluşmakta olup çalışma metodu olarak ahlak terbiyesini akademik ve nazari bir konu olarak ele almaktan ziyade uygulamalı bir mesele olarak yurdun çeşitli bölgelerindeki gözlem, deneyim ve araştırmalara dayalı bilgileri değerlendirme yolunu tercih etmiştir. Bu amaçla Kongre öncesi ülkede devamlı olarak terbiye ve öğretim işleri ile uğraşan öğretmenler ile onların kurdukları dernekler, görev ve meslekleri icabı ahlak konusu ile uğraşan şahsiyetler ve ahlak ile ilgilenen farklı kurum dairelerin görüşlerine başvurmuşlardır. İlmi Heyet, bu kapsamda 49 dernekten rapor[4], 35 meslektaş ve fikir adamından tebliğ ve iki resmi kurumdan mütalâaname (görüş/değerlendirme) aldığını belirtmiştir (TÖDMB, 1951).

İlim Heyeti görüş istediklerinden rapor ve tebliğlerini şu beş soru etrafındaki bir plan dahilinde hazırlamasını istemiştir: "Ahlak meselesini ortaya atan hadiseler ve müşahedeler nelerdir? Bu hadiselerin uzak ve yakın sebepleri nelerdir? Bu hadiseler karşısında yıkıcı unsurları önleyen, yapıcı unsurları geliştiren tedbirler neler olabilir? Ahlak terbiyesine verilecek istikamet ve varılacak ideal hakkında ne düşünülebilir? Bu ideale erişebilmek için öğretim ve eğitim yönünden okula ve öğretmene düşen vazifeler nelerdir?" İlmi Heyet gelen rapor ve tebliğleri daha sonra "İlmi Heyetin planına tamamıyla bağlı kalınarak yazılan raporlar, plan esaslarına sadık kalmakla beraber bazı hususlarda farklı görüşlerle yazılan raporlar ve plan dışında serbestçe düzenlenen rapor ve tebliğler" olmak üzere üç grupta düzenlemiştir. Gelen bu rapor ve tebliğlerin İlim heyeti tarafından incelenmesi sonucunda bunların tamamında bir "ahlak meselesinin varlığı" üzerine görüşlerin dile getirildiği tespit edilmiştir (TÖDMB, 1951).

Başkanlığını Prof. Zeki Mesut Alsan'ın yaptığı bu heyette Dr. Bedi Ziya Egemen, Prof. Faruk Eren, Dr. Halil Fikret Kanad, Prof. Hamdi Ragıp Atademir, Dr. Hilmi Malik Evrenol, Kadri Yörükoğlu, Dr. Kasım Kufrevî, Mehmet Karasan, Nevzat Ayasbeyoğlu, Prof. Dr. Rasim Adasal, Reşat Tardu, Prof. Suut Kemal Yetkin, Dr. Talât Vasfi Öz yer almaktadır (TÖDMB, 1951).

İlmi Heyet tarafından hazırlanan rapora göre Kongrenin amacı *"Ahlâk meselesi bizim için bir sosyal dâva olarak kabul edildiği takdirde bu meseleyi çıkaran vâkıaları bütün çıplaklığı ve açıklığı ile tesbit ve tahlil, bu vâkıaların sebepleri araştırıldıktan sonra alınacak tedbirlerin neler olabileceğini tâyin etmek ve varılacak neticelerin amelî tedbirlere bağlanarak tatbikat alanına konulabilmesi için gerekli teşebbüslere*

4. Görüş istenen derneklerden birisi "Pedagoji Cemiyeti" dir. Bu derneğin raporu Münir Raşid Öymen tarafından yazılıp Cemiyetin Pedagoji ve Sosyoloji isimli geçici komisyonunda okunmuş ve yapılan düzeltmeler sonucunda komisyonda kabul edilip Ahlak Terbiyesi Kongresi'ne gönderilmiştir. Raporun biraz genişletilmiş şekli Pedagoji Cemiyeti'nin 3 numaralı yayımı olarak "Bugünün Ahlak Terbiyesi Meseleleri" adıyla bastırılmış, daha sonra Münir Raşit Öymen tarafından biraz daha genişletilmiş hali Cemiyeti'nin uygun görüşü ile aynı adla ve yazar adı belirtilerek "Oğlumun Kitapları" serisi içinde bastırılmıştır (Öymen, 1955).

temel hazırlamaktır." şeklinde belirlenmiştir. Kongre İlim Heyeti ahlak meselesini bir "*sosyal dava*" olarak görmüştür. Bununla ilgili değerlendirilebilecek 3 Mart 1950 tarihli Ulus gazetesinde Abdülkadir Erener tarafından "Ahlak Meselesi" adlı kapsamlı bir yazıda, "*Ahlâk meselesi de böylece kısmî şekilde mütalâa edilmek akıbetine uğramıştır. Her türlü şartlardan âzade olarak ele al*ınan *bu mevzuda asırlardan beri sarf edilen boş sözlerin faydalı bir neticesi görülmemiş ve bu yüzdendir ki ahlâkî telkin ve tedris işleri tezyife uğramaktan ve bir ümitsizlik mevzuu olmaktan kurtulamamıştır. Ahlâk yalnız bir nazariye ve bir telkin işi değildir, yalnız mektep ve hatta aile işi de değildir. O başlı başına bir Devlet işi ve bir cemiyet davasıdır."* (3 Mart 1950, Ulus) ifadelerine yer verilmiş, Kongreden yaklaşık bir yıl önce yazılan bu yazıda da ahlak meselesi sosyal bir dava olarak görülmüştür.

Kongrenin amacı, Millî Eğitim Bakanı Tevfik İleri tarafından Kongre açılış konuşmasında "*Ahlak Terbiyesi Kongresinin toplanmasında manevi kıymetler üzerinde eğilme ve onları yükseltmek için doğan bir zaruret*" olarak ifade edilmiştir (24 Nisan 1951, Ulus).

Kongrenin amacına ulaşması da basındaki temennilerden birisi olmuştur. 8 Nisan 1951 tarihli *Vakit* gazetesinde de Kongrenin toplanacağı haberi ilk sayfada yapılmış ve ilk ele alınacak tartışma konusunun okullardaki disiplinsizlik olduğunu bildirmiş, bu konuda çeşitli değerlendirmeler yaptıktan sonra "*Meseleyi gerçekten çok önemli ve pek tehlikeli sayarak ele almazsak yine yanlış hükümler verebiliriz. Bari şu son kongre fırsatı kaçırılmasın.*" cümleleri ile Kongrenin amacına ulaşması dilekleri ile haber bitirilmiştir. 29 Nisan 1951 tarihli *Akşam* gazetesinde de Ahlak Terbiyesi Kongresinin "*mukarreratın tespitine intizar ederken, eğer mukarrerat doğru ise kabul edilerek uygulamaya geçileceği ümidinin tatlı bir ümit*" olduğu dile getirilmiştir. Ayrıca 19 Ekim 1950 tarihli *Akşam* gazetesinde yer alan köşe yazısında "*fesatçılığı önleme kanunun çıkarılacağının duyulduğunu, fesatçılığın kötü bir davranış olduğunu fakat ahlak meselesi konusunun kanunlarda nasıl yer alacağı ve sınırının ne olacağı endişesinin taşındığı"* dile getirilmiştir. Haberin devamında bunun asılsız bir haber olduğu bilgisi de yer almaktadır. Bu haberde de görüldüğü üzere ahlak meselesi toplumun gündeminde yer alan konulardan birisi olmuştur.

Katılımcılar

Kongrede Cumhurbaşkanı Celal Bayar, Millî Eğitim Bakanı Tevfik İleri, Ankara Valisi Necati İlter, CHP Genel Sekreteri Kasım Gülek, CHP Divan Üyesi Reşat Şemsettin Sirer, profesörler, öğretmenler ve 78 delege hazır bulunmuştur (24 Nisan 1951, Vakit; 24 Nisan 1951, Yeni Sabah).

TÖDMB Başkanı Profesör Hamdi Ragıp Atademir, öğretmenlerin oluşturdukları 80 dernekten 62'sinin Kongreye katıldığını ifade etmiş (24 Nisan 1951, Vakit), dernekler dışında 36 kişi tebliğ vermiştir (23 Nisan 1951, Ulus). Ancak öğretmen derneklerinden başka Kongreye tebliğ verenlerin listesine bakıldığında 35 isim oldu-

ğu görülmektedir (TÖDMB, 1951:30). Tebliğ verenler arasında Prof. Hikmet Bayur, Doç. Mehmet Kaplan, Doç. Dr. Nurettin Topçu, Ord. Prof. M. Şekip Tunç isimleri göze çarpmaktadır. Ayrıca Milli Savunma ve İçişleri Bakanlıkları da birer rapor vermiştir. Adalet ve Çalışma Bakanlıkları ile Ankara Ticaret ve Sanayi Odası, Türk Eğitim Derneği, Ruh Spor Derneği, Ankara Hukuk Fakültesi ve Gazi Eğitim Enstitüsü[5] de Ahlâk Kongresine temsilci ile katılmıştır (23 Nisan 1951, Ulus).

8 Nisan 1951 tarihli Akşam gazetesinde Kongrenin, *Eğitim Bakanlığı himayesinde toplanacağı haberi yapılmıştır.* Ulus gazetesinde yer alan bir habere göre de Kongreye katılanları Milli Eğitim Bakanı belirlemiştir. Çünkü alınan kararlar, Bakanın sorumluluğunu azaltacağına değinilmiştir. Haberde "*Bu toplantıya kimlerin çağırılacağını Milli Eğitim Bakanı tespit etmiştir. Üniversite'den itibaren kademe kademe bütün Millî Eğitim müesseselerinden o suretle davetler yapılmıştır ki, Kongreden çıkacak kararlar Tevfik İleri'nin kendi başına tarih ve millet karşısında yüklenmeğe cesaret edemediği mesuliyeti, bu Ahlâk Kongresi üzerine yıksın!"* (29 Nisan 1951, Ulus) ifadelerine yer verilmiştir. Milli Eğitim Bakanı Tevfik İleri de konuya ilişkin yaptığı açıklamada Kongreye Bakanlığın maddi destek verdiğini ve himaye ettiğini bunun dışındaki bütün sorumluluğun Türkiye Öğretmen Dernekleri Milli Birliği'ne ait olduğunu ve Kongre açılışında yaptığı konuşma haricindeki hiçbir söz ve düşüncenin kendisine ait olmadığını belirtmiştir (30 Nisan 1951, Zafer). Bu açıklama *Ulus* gazetesi tarafından "*Tevfik İleri beyanat vermiş Ahlak kongresini ben toplamadım diyor. Onun toplamadığı isabet olmuştur. Çünkü kendisi toplamadığı halde özel kalem müdürü ile sahnede görünmüştür. Eğer kendisi toplamış, delegeleri de tayin etmiş olsaydı kim bilir neler görecektik?*" **şek**linde eleştirilmiştir (30 Nisan 1951, Ulus). Profesör Hamdi Ragıp Atademir, bu konuyla ilgili yaptığı açıklamada Bakanlığın bir tek kişiyi davet ettiğini ve O'nun da Kazım Nami Duru olduğunu belirtmiştir (30 Nisan 1951, Cumhuriyet). TBMM'deki bir konuşmasında da Bakan Tevfik İleri "Şu ahlâk Kongresine de kısaca temas edeyim: Arkadaşlar, bir kere Millî Eğitim Bakanlığı olarak Ahlâk Kongresini toplamadık. Türkiye Öğretmen Dernekleri Millî Birliği bizden maddi yardım görerek bir Ahlâk Terbiyesi Kongresi akdetti…" demiştir (TBMM Tutanak Dergisi, 1951:210). Milli Eğitim Bakanı ve TÖDMB çeşitli vesilelerle Kongreyi Bakanlığın toplamadığını belirtme ihtiyacı hissetmişlerdir. 24 Nisan 1951 *Ulus* gazetesinde yer alan haberde Kongrenin çalışma usulü üzerine yapılan tartışmaların uzaması üzerine kürsüye gelen Milli Eğitim Bakanının öğretmenlere lüzumsuz münakaşalarla vakit geçirmemelerini, bir an evvel esas davaya girilmesini ve Bakanlığın Kongrenin alacağı kararları uygulamak durumunda olduğunu ifade ettiğini yazmaktadır.

İstanbul'dan Kongreye katılacak olanlardan bazıları 21 Nisan 1951 günü akşam treni ile Ankara'ya gitmek üzere yola çıkmışlardır. Katılımcılar seyahat masraflarını kendileri karşılamışlardır. Bundan dolayı da katılım az olmuştur (22 Nisan 1951, Akşam). Kongreye 150'den fazla delege katılmış, il dışından gelen katılımcılar Ankara'daki yatılı okullarda kalmışlardır (23 Nisan 1951, Ulus).

5. Gazetede temsilci gönderdiği belirtilen Ruh Spor Derneği, Ankara Hukuk Fakültesi ve Gazi Eğitim Enstitüsü, İlmi Heyet tarafından hazırlanan raporda, Ruhspor, Ankara Hukuk Fakültesini Bitirenler Derneği ve Gazi Eğitim Enstitüsünü Bitirenler Derneği olarak belirtilmiştir (TÖDMB, 1951).

Kongrenin Açılışı

Kongre, İkinci Menderes Hükümeti döneminde ve üçüncü Bakan Tevfik İleri zamanında yapılmıştır. Kongrenin toplanacağı bilgisi 10 Nisan 1951 tarihli *Akşam* gazetesinde yer alan haberde verilmiştir. Haberde Kongrenin toplanmasıyla ilgili olarak *"Ahlak kongresi toplanacakmış; çocuklarımızın nasıl disipline sokulacağı görülecekmiş. Evvela büyükler disipline girip iyi misaller vermezlerse bütün gayretler beyhudedir."* ifadelerine yer verilmiştir.

Ahlâk Terbiyesi Kongresi'nin açılışı 23 Nisan 1951 tarihinde Ankara'da Dil Tarih ve Coğrafya Fakültesi'nde saat 10.00'da yapılmıştır. Kongrenin gündemi ise "İstiklal Marşı, Milli Birlik Başkanı tarafından açılış, Başkanlık Divanı seçimi, Milli Eğitim Bakanı'nın konuşması, İlim Heyet Raporunun okunması, çalışma programının tespiti ve teklifler" şeklinde belirlenmiştir (TÖDMB, 1951).

Kongre, belirlenen gündeme göre İstiklâl Marşı'nın okunmasıyla başlamıştır. TÖDMB Başkanı Profesör Hamdi Ragıp Atademir kısa bir konuşma yapmıştır. Konuşmasında öğretmenlerin teşkil ettikleri 80 dernekten 62'sinin Kongreye katıldığını, TÖDMB'nin üç yaşını doldurmamış olmasına rağmen kendisine düşen görevleri hakkıyla yerine getirdiğini ifade etmiştir. Profesör Hamdi Ragıp Atademir birliğin amacının öğretmenler arasında yardımlaşmanın sağlanması, meslekî sorunların çözümü ve bütün bunların üzerinde millet memleket yararına çalışmak olduğunu belirtmiş ve memlekete hizmet bakımından ahlâk meseleleriyle uğraşmayı kendilerine esaslı bir amaç edindiklerini söylemiştir (24 Nisan 1951, Vakit; 24 Nisan 1951, Yeni Sabah).

Kongrenin Başkanlık divanı seçimi sonucunda, Başkanlığa Ankara Üniversitesi Rektörü Hikmet Birand seçilmiştir (24 Nisan 1951, Ulus). Başkanlık divanı 1 başkan, 4 başkanvekili, 4 katipten oluşmuştur.

Millî Eğitim Bakanı Tevfik İleri bir konuşma yaparak kongrenin amacı hakkında fikirlerini bildirmiştir. Ahlâk Terbiyesi Kongresinin toplanmasında manevi değerler üzerine eğilme ve onları yükseltmek için doğan bir zaruretin amil olduğunu ifade eden Tevfik İleri, ahlâk hayatına dair istatistiklerin ahlâk hakkında bir fikir veremeyeceğini ileri sürdükten sonra, çocukları hayattan alınacak örneklerden ilham alarak terbiye etmek gerektiğini söylemiştir (24 Nisan 1951, Ulus; 24 Nisan 1951, Son Posta; 24 Nisan 1951, Milliyet; 24 Nisan 1951, Vatan; 24 Nisan 1951, Zafer). Bakan, Kongre ile ilgili temennisini ise şu ifadelerle dile getirmiştir: *"Milli eğitim bakanı olarak benim asıl ve en halisane temennim, kongremizin başından sonuna kadar bütün delege arkadaşlarımın bütün bilgi ve fikir kıymetlerini bütün açıklığıyla ortaya koyacak ve gereği gibi kıymetlenmesini temin edecek tam bir hürriyet zihniyeti ve nizam içinde devam etmesidir."* (24 Nisan 1951, Milliyet).

Ahlâk Terbiyesi Kongresi İlmî Heyetinin hazırladığı rapor Profesör Zeki Mesut Alsan tarafından okunmuştur. Raporda ahlâk meselesinin nazarî değil, amelî bir mesele olarak ele alınacağı ve ahlâk konusuyla ilgili kişi, kurum ve dairelerin, öğretmen

derneklerinin mütalâalarını ihtiva eden rapor ve tebliğlerden, memlekette bir ahlâk meselesinin olduğu sonucunun çıkarıldığı belirtilmiştir. Ana plâna göre, hâdise ve müşahedeler, uzak ve yakın sebepler, tedbirler, ahlâk terbiyesine verilecek istikamet ve idealler, okula, öğretmene ve bütün kurumlara düşen görevler gibi meselelerin dikkate alınması gerektiği bildirilmiştir (24 Nisan 1951, Ulus; 24 Nisan 1951, Milliyet).

Okunan bu raporun ekinde ise Kongre İlmi Heyeti'nin kendilerine gelen rapor ve tebliğlerden hareketle görüş istenilen her bir soruya verilen cevaplara maddeler halinde yer vermişlerdir. Buna göre Hadise ve Müşahedeler başlığı altında 123 adet, Uzak veya Yakın Sebepler başlığı altında 220 adet, Tedbirler başlığı altında 230 adet, Ahlak Terbiyesindeki İdeal başlığı altında 42 adet ve Ahlak Terbiyesinin Tesbit ve Tahakkukunda Okul ve Öğretmene Düşen Vazife başlığı altında ise 28 adet görüşe yer verilmiştir (TÖDMB, 1951). Rapor ekinde her bir başlık altında yer verilen bu görüşlerden ilk beş sırada yazılanlar aşağıdaki tabloda gösterilmiştir:

Tablo 1. Kongre İlim Heyetine Ulaşan Görüşlerden Örnekler[6]

Başlıklar	Maddeler
Hadise ve Müşahedeler	1. Hocaya karşı saygısızlık, tecavüz (sövme, dövme, öldürme), tehdit, itimatsızlık, istihfaf, haksız şikayetler ve istiskal. 2. Vazifelere karşı alakasızlık, ihmalkarlık ve duygusuzluk. 3. Öğretmenin kötü örnek olması (histe, vazifede, kıyafette, bilgide, hattıharekette). 4. Disiplinsizlik ve kavgacılık, küfürbazlık. 5. Kopyacılık.
Uzak veya Yakın Sebepler	1. Okullarda teftiş sisteminin bozukluğu. 2. Her derecedeki okullarda eğitim ihmal edilerek öğretime yer verilmesi. 3. Okul kalabalıklığı, çift tedrisat, bahçe ve bina darlığı, tesisat noksanlığı. 4. Okul yapılan yerlerin iyi seçilememesi. 5. Bir okulu bir veya iki öğretmenin idare etmesi.
Tedbirler	1. Okullara sıkı ve ciddi bir disiplin. 2. Öğretmen yetiştirme işinde mesleki formasyon kadar, denemeye ve ahlaka önem vermek. 3. Öğretmenlerin yaş ve cinsiyetlerine göre okullara tayinlerini sağlamak. 4. Öğretmenlerde kılık ve kıyafet birliği sağlamak (okul içinde). 5. Yüksek okul mezunlarını, ancak iki yıl köy vazifesi gördükten sonra tayin etmek.
Ahlak Terbiyesindeki İdeal	1. Büyük milli adet ve ananeler. 2. Ahlakın değişmeyen esasları ile milli ahlakı tespit ve din ile mezç. 3. Çalışkan, faziletli, doğru ve başkalarını seven, yardım eden, başarıcı, yapıcı, mesuliyet yüklenir, milli menfaati kendi menfaatinden üstün tutan sağlam karakterli insan. 4. Muasır medeniyet ve telakkilerine göre ve milli ananelere uygun, yüksek insanlık vasıflarını haiz vatandaş. 5. Vatandaşı kendine, yurda, millete ve insanlığa faydalı kılmak.
Ahlak Terbiyesinin Tesbit ve Tahakkukunda Okul ve Öğretmene Düşen Vazife	1. Nefsi ile mücadeleyi sağlayacak temiz bir muhit hazırlamak. 2. Öğretmenin ahlaklılığı kendi nefsinde yaşaması ve örnek olması ve aynı gayede çocuğa yardım etmesi. 3. Okulların şehir dışında kurulması. 4. Okul, ideal cemiyetin örneği olmalıdır. 5. Öğretmen tayininde kıdeme ve merhale yolu ile sıra gözetmek.

Kongre Umumi Heyeti ilk gün saat 16.00'dan sonra Atatürk'ün geçici kabrini ziyaret etmişlerdir (24 Nisan 1951, Zafer). Cumhurbaşkanı Celâl Bayar'a bir nezaket

6. Tablo TÖDMB'nin yayınladığı Ahlak Terbiyesi Kongresi kitapçığından düzenlenmiştir

ziyareti yapılmasına karar verilmiştir (25 Nisan 1951, Ulus). Ziyaret 28 Nisan 1951 tarihinde yapılmıştır (29 Nisan 1951, Vatan). 27 Nisan günü öğleden sonraki oturumunda Cumhurbaşkanını ziyaret konusu görüşülmüş, önce 5 kişilik bir heyetin bu ziyareti yapması diğer üyelerin çalışmalarına devam etmesine karar verilmiş, Milli Birlik Başkanı Atademir söz alarak Cumhurbaşkanının delegeleri toplu halde beklediğini beş kişilik bir heyetin gitmesinin doğru olmadığını söylemiş, sonuçta çalışmalar saat 20:00'a ertelenerek Cumhurbaşkanına ziyaret toplu halde gerçekleştirilmiştir (28 Nisan 1951, Ulus).

Kongre Süreci

İlim Heyeti'nin Kongrede görüşülmek üzere yukarıda belirtilen beş soru etrafındaki bir plan dahilinde hazırlanan raporlar Kongrede ele alınmıştır.

Kongrede zaman zaman usul tartışmaları da yaşanmıştır. Bu konuda en dikkat çekici olanı Kongrenin ilk günü "kongrenin ele alacağı ahlâkın ananevî ve millî mi, yoksa garba müteveccih ve insanî mi olacağının tespit edilmesi"nin istenmesidir (24 Nisan 1951, Ulus). Tartışmaların uzaması ve hiçbir esas tespit edilememiş olması karşısında delegelerden biri söz alarak, "*Ahlâk kongresi yapalım derken ahlâksızlık örneği oluyoruz*" diye bağırmıştır. Bu söz üzerine Kongrede gürültüler çıkmış ve sözün geri alınması istenmiştir. Usul tartışmalarına Millî Eğitim Bakanı Tevfik İleri de katılmıştır. Bakan, delegelere bu kadar millî bir dâvanın konuşulduğu bir kongrede, diğer kongrelere örnek olacak şekilde hareket etmeleri tavsiyesinde bulunmuştur (24 Nisan 1951, Ulus). Kongrenin diğer günlerinde de benzer usul tartışmaları yaşanmıştır. Bu tartışmalardan biri de komisyonların kurulup kurulmaması meselesi üzerindeki yoğunlaşmalardır (25 Nisan 1951, Ulus; 26 Nisan 1951, Ulus).

Kongrenin ilk günü bütün konuların genel heyet halinde görüşülmesine, komisyon oluşturulmamasına karar verilmiştir (24 Nisan 1951, Ulus). Daha sonra 23 Nisan gecesi 10 kişilik komisyon oluşturulmuş ve bu komisyon Kongreye gönderilen raporlardan çıkardığı esaslar doğrultusunda belirlediği konular üzerinde 24 Nisan günü tartışma açmış, üyeler her bir madde hakkında söz alarak fikir beyan etmişlerdir. Bu usulün de işe yaramadığı görüşünden hareketle Kongrede 40 kişilik umumi heyet oluşturulmasına karar verilmiştir (25 Nisan 1951, Ulus). Kongre üyelerinin çalışma usulünü belirlemedeki tutumu 25 Nisan 1951 tarihli Ulus gazetesinde "…İlk gün mütemadiyen bir komisyon teşkilini büyük bir ekseriyetle reddeden kongre, verdiği kararından rücu etmiş oluyordu." şeklinde yer almıştır.

Oluşturulan bu umumi heyet üyeleri ayrı ayrı çalışacak olan 3 alt komisyon kurmuşlardır. Bunlar ise Ahlak İlkelerini Tespit, Okul İçi Ahlak ve Okul Dışı Ahlak ko-

misyonlarıdır[7]. Ahlak İlkelerini Tespit Komisyonunda Mahir İz, Orhan Şaik Gökyay, Cemal Gökçe, Cahit Okurer, Süleyman Nuri Öz, Kemal Or, Nurettin Topçu, Zahir Güvenili, Rasim Başgöz, Faruk Emek, Ahmet Tunçinan, Halil Özcan yer almıştır. Okul İçi Ahlak Komisyonunda Tevfik Ararat, Bayan Faika, Nurettin Ormancı, Hüsamettin, Nuri Arsoy, Şevket Erdem, İbrahim Yavuzesen, Sıdıka Okan, Bedii Ziya, Hayrettin, Rıfkı Metül, Abidin, Kemal Konur, Mithat Özgüç, Hüsnü, Osman Kurtuluş, İhsan Kongar bulunmaktadır. Okul Dışı Ahlak Komisyonunda ise Osman Turgut Pamirli, Aliye Tumuçin, Ali Ersoy, Şevket Türkyılmaz, Hayri Çakalöz, Hilmi Apak, Kazım Polat, Nazik Yurtsever, Fikret Sun ve Zeki Ökmen yer almaktadır (26 Nisan 1951, Zafer).

Kongrede Ele Alınan Konular

Kongrede, disiplin ve ceza, karma eğitim, yabancı okullar, idareci ve öğretmenler, üniversite özerkliği, ders programları ve içerik, 19 Mayıs Bayramı ve kızlar, ilahiyat fakültesi ve din eğitimi, okul dışı ahlak ve genel konular olmak üzere terbiye konusu çeşitli açılardan ele alınmıştır. Bu konular ayrı başlıklar halinde aşağıda incelenmiştir.

Disiplin ve Ceza

Kongrede ilk olarak oluşturulan 10 kişilik komisyonun Kongreye gelen raporlardan çıkardığı esaslar doğrultusunda 24 Nisan günü genel kurula açtığı tartışmaların başında disiplin, ceza sistemlerinde ademi merkeziyet, öğretmen ve idarecilere geniş yetki verilmesi, tedip hakkının tanınması konusu gelmiştir (25 Nisan 1951, Ulus). Kongrede, konuya ilişkin söz alan delegelerden büyük bir kısmı, cezaya geniş ölçüde yer verilmesini, hatta kovma cezasının ilkokullarda da uygulanmasını istemiştir. Bazı delegeler ise öğrencilerin kendi kendilerini idare etmesine fırsat verilmesini ve okuldan uzaklaştırma cezasının ortaokuldan da kaldırılmasını talep etmiştir. Bu arada cezalandırmanın şiddetlendirilmesini isteyen delegelere, okullarda engizisyon mezaliminin uygulanmasını mı istedikleri sorulmuştur. Söz alan Körler Müessesesi Müdürü Şemsettin Yaşatan, okullarda cezaya taraftar olmadığını söylemiş ve öncelikle çocuğun ruhsal bünyesinin ve karmaşıklığının çözülmesi gerektiğini belirtmiştir. Şemsettin Yaşatan cezanın mahzurlarını anlatmaya başlayınca, salonda gürültüler çıkmış ve kendisine sadece tedbir konusundan bahsetmesi gerektiği söylenmiştir. Bu durum karşısında "*Kongrede ilme yer verilmiyorsa konuşmamak evlâdır*" diyerek kürsüden inmiş ve salonu terk etmiştir (25 Nisan 1951, Ulus).

Öğrencilerin bir örnek giyinmesi, çocukların terbiyesi konusunda zabıta ile işbirliği yapılması da Kongrede ileri sürülmüştür (25 Nisan 1951, Ulus).

Tartışmalar sonucunda okuldan uzaklaştırma cezası yetkisi Bakanlığa bırakılmak

7. Söz konusu komisyon isimleri basında farklı şekillerde yer almıştır. 26 Nisan Ulus gazetesinde komisyon isimleri "Okul İçinde Terbiye, Okul Dışı Faaliyetler ve Ahlak İlkeleri Meseleleri" olarak belirtilirken; 28 Nisan tarihli Vakit gazetesinde "Ahlak ilkeleri Komisyonu", 28 Nisan tarihli Ulus gazetesinde "Okul Dışı Hareketler Komisyonu", 29 Nisan Ulus gazetesinde "Okul İçi Faaliyetler Komisyonu", 29 Nisan Vakit gazetesinde "Okul İçi Ahlak Terbiyesi Komisyonu" şeklinde belirtilmiştir.

üzere cezalandırmada ademi merkeziyet sisteminin uygulanması kabul edilmiştir (25 Nisan 1951, Ulus).

"Okul içi faaliyetlerde ahlâkî esasların tatbiki" konusu görüşülürken iki sene sınıfta kalan öğrencilerin, sınav hakkı tanınmadan okuldan çıkarılması maddesi ele alınmış ve görüşme sırasında söz alan delegeler maddenin aleyhinde konuşmuşlar ve reddini istemişlerdir (29 Nisan 1951, Ulus). Delegelerden bazıları 24 yaşında lisede okuyanların bulunduğunu belirtmişlerdir. Ankara delegesi Nebahat Hanım da maddenin kaldırılmasını ve belge usulünün talimatnameden çıkarılmasını teklif etmiştir. Madde oya konulduğu zaman büyük bir çoğunlukla reddedilmiştir (29 Nisan 1951, Zafer).

Karma Eğitim

Kongrede karma eğitim uygulamasından vazgeçilmesi konusu gündeme gelmiştir. Konuyla ilgili *Ulus* gazetesinde yer alan haberde şu ifadelere yer verilmiştir: *"Rapordaki maddelerin en mühimi, 'Kızlarımızın hususi inkişaflarına ehemmiyet vermek gayesiyle ilköğretimden sonra kız, erkek okullarının ayrılması' fikrini ihtiva edeni idi."* (27 Nisan 1951, Ulus). Kongrede konuyla ilgili olarak ilk sözü İhsan Üngüt almış ve konuşmasında *"Bizim inkılâbımız, inkılâplar içinde örnek olan bir inkılâptır. Bu inkılâbı, sağından solundan zedelersek, yaşatamayız. Maziye tahassürün fazlası bu memleketi yıkar. İstiklâl mücadelesinde yan yana memlekete hizmet eden erkekle kadını birbirinden ayırmak, inkılâbımız bakımından kötü neticeler doğurabilir."* ifadelerine yer vermiştir (27 Nisan 1951, Ulus). Gazete bu konuşmanın heyecanlı bir konuşma olduğunu belirtmiştir. Profesör Rasim Adasal da bir ruh hekimi olarak bu maddenin rapora girmesine hayret ettiğini belirterek ahlâkın örtülü olan yerde yaşayacağı düşüncesinin tamamen yanlış olduğunu söylemiştir. Konuşmasının devamında kızla erkeğin ayrı okuması neticesinde ahlâksızlığın artacağını, toplumun kadının cumba[8] arkasında bulunduğu zamandan daha fazla ahlâklı olduğunu ifade ederek bu çeşit yollara gitmenin medeniyet yolundan vazgeçmek olduğunu beyan etmiştir (27 Nisan 1951, Ulus). Bu konuşmalardan sonra söz alan bazı delegeler de Türk ananesinin kadınla erkeğin bir arada okumasına müsaade etmediğini söylemişlerdir. Bunlardan Sabih Özlü, 8 yaşındaki kızına şimdiden talip çıktığını, bunun kızla erkeğin bir arada okumasının neticesi olduğunu söyleyerek kızlarla erkeklerin ayrılmasını talep etmiştir (27 Nisan 1951, Ulus).

Sami Yavrucak isminde bir delege de erkeklerin geçen spor bayramlarından birinde kızlara hücum ettiklerini, kızla erkek beraber okuduğu takdirde, işin büsbütün ilerleyeceğini söylemiştir. Bu sözlere cevap olarak delegelerden biri oturduğu yerden bahsedilen hâdisenin kızla erkeğin bir arada okumamasının neticesi olduğunu belirtmiştir (27 Nisan 1951, Ulus). Ankara'da çıkan "Savaş" dergisinin Yazı İşleri Müdürü Hüsamettin Akmumcu[9], kızlarla erkekleri ayırmanın Millî Eğitim Bakanlığının pren-

8. Eski evlerde pencere hizasından sokağa doğru çıkıntısı olan kafesli bölüm.

9. 28 Nisan 1951 tarihli Ulus gazetesinde yer alan habere göre Ankara Hukuk Fakültesi öğrencilerinden olup, Savaş adlı dergiyi çıkartmaktadır.

sip kararları arasında bulunduğunu söyleyerek delegelerin bu kararı tavsiye edecek yönde kararlar alması temennisinde bulunmuştur. Konuşmasının devamında medeniyetin plajlarda olmadığını söylemiş, tesettüre yer verilmesini savunmuş, kadının kafes arkasında ve örtü altında daha namuslu ve ahlâklı olduğunu ifade etmiştir (27 Nisan 1951, Ulus).

Tartışmalardan sonra Başkan Profesör Kemal Galip Balkar, maddeyi oya koymuş ve oylama sonucunda "İlkokuldan itibaren kızlarla erkeklerin ayrı okullarda okuması" maddesi çoğunlukla reddedilmiştir (27 Nisan 1951, Ulus). Karma eğitimin kaldırılması görüşmesi yapılırken konuşmacıların sözleri bazen alkışlarla bazen bağrışmalarla kesilmiştir.

Yabancı Okullar

Kongrede yabancı okullar da gündeme gelmiştir. Yabancı okulların sıkı disiplin altına alınmasına ve daha sıkı kontrol edilmesine dair olan 8. madde görüşülmüş ve kabul edilmiştir (28 Nisan 1951, Vakit; 28 Nisan 1951, Ulus; 28 Nisan 1951, Zafer).

İdareci ve Öğretmenler

Kongrede erkek okullarında kız, kız okullarında erkek idareci bulundurulmasının doğru olmadığı fikri de ortaya atılmıştır (25 Nisan 1951, Ulus).

Okul İçi Faaliyetler Komisyonunun hazırladığı rapor üzerindeki görüşmelerde idareci ve öğretmenleri çeşitli yönleri ile ele alan maddeler de bulunmaktadır. Bu maddeler arasında "Tam kadrolu ortaöğretim kurumlarındaki idarecilerin öğretmenler tarafından 3 yıl için seçilmesi ve ek ücret verilmesi", "müfettişliğin öncelikli olarak yönlendirici bir makam olarak kabulü", "raporların alâkalı öğretmenlere açık olarak aynen gösterilmesi ve onlardan görüş istenilmesi", "demokratik olmayan öğretmen sicillerinin açık olması ve vakalara dayattırılması" yer almaktadır. Bu maddeler tartışıldıktan sonra kabul edilmiştir (29 Nisan 1951, Ulus; 29 Nisan 1951, Zafer).

Ahlâk ilkelerinin korunması için alınması gereken tedbirleri açıklayan maddeler arasında "Çocukları yetiştirecek olan kişilerin bazı değerlere sahip ve örnek insanlar olmaları, olmayanların bu meslekle alakalarının kesilmesi" yer almaktadır. Bu madde hakkında lehte ve aleyhte görüşler ortaya atıldıktan sonra oya konularak kabul edilmiştir (27 Nisan 1951, Ulus).

Kongrede, öğretmenlerin tayinleriyle ilgili olarak uygulamada kötüye kullanılan 789 sayılı kanunun 22. maddesinin ve Köy Kanunu'nun 5. maddesinin kaldırılması hakkındaki teklif de kabul edilmiştir (30 Nisan 1951, Ulus).

Üniversite Özerkliği

Kongrede üniversitelerin özerkliğinin kaldırılması da gündeme gelmiştir. Raporun 10. maddesi üniversitelerin özerkliğinin kısa süreliğine kaldırılması ve Kongrenin tespit ettiği bazı esasların üniversiteye tatbik edilmesini içermektedir.

Bu konu üzerinde söz alan delegeler savundukları fikirler itibariyle iki ayrı gruba ayrılmıştır. Maddeyi savunanlar, üniversitenin yabancı ideolojilerin benimsenmesi için en müsait bir zemin olduğunu, bazı profesörlerin zararlı ideolojileri izahtan men edilmeleri gerektiğini, üniversitelerin ilmî hüviyetlerinin eksik ve ilmi değerden mahrum bulunduklarını ileri sürmüşlerdir. Üniversitenin milliyetçilik esaslarıyla kayıt altında bulundurulmaları gerektiğini söyleyerek, üniversite özerkliğini kaldırmanın bir zaruret olduğunu ifade etmişlerdir. Bu mütalâalara cevap vermek üzere söz alan delegeler ise, bir fikir ocağı olan üniversitelerde, her fikrin serbestçe tartışılabileceğini, bunun üniversitelerin doğal faaliyetinden biri olduğunu, dünyanın medeni memleketlerindeki üniversitelerin aynı esasa dayandığını belirtmişlerdir. Özerkliğin üniversitenin esas vasfından olduğunu, bunun demokrat bir memlekette asla kaldırılamayacağını böyle bir hareketin tefekkürü öldürmek demek olacağını ifade etmişlerdir (28 Nisan 1951, Ulus; 28 Nisan 1951, Vakit; 28 Nisan 1951, Vatan).

Kongrede, Millî Eğitim Bakanlığı Özel Kalem Müdürü Cahit Okurer de söz almıştır. Okurer, üniversitelerin fikir hayatının gelişimi bakımından önemini belirttikten sonra, üniversite özerkliği konusunun millî ahlâk anlayışına göre yeniden gözden geçirilmesi gerektiğini ileri sürmüştür. Üniversite özerkliğinin kaldırılmasının üniversitede fikir hürriyetinin yok edilmesi demek olmayacağını ifade etmiştir (28 Nisan 1951, Ulus). Cahit Okurer'in Kongrede konuşma yapması gazetelerde yer bulmuş, Milli Eğitim Bakanı'nın gizli düşüncelerini Özel Kalem Müdürü'ne söylettiği ve bunun kabul edilemeyeceği vurgulanmıştır. 29 Nisan 1951 tarihli *Ulus* gazetesinde haberle ilgili şu ifadelere yer verilmiştir: *"Kongre'de Tevfik İleri'nin Özel Kalem Müdürü de söze karışmış. Hem de hangi konuda biliyor musunuz? Üniversitelerin muhtariyetini bir müddet için kaldırıp, bu Ahlâk Kongresinin kararlarını yüklemek teklifini desteklemek için! Üniversite muhtariyeti beylerimizi rahatsız etmektedir. Kenarından köşesinden onu çekiştirmeğe başlamışlardır. Tevfik İleri zihniyeti ile üniversite muhtariyeti hakikaten bir arada yaşayamayacaktır. Ama yenilecek olan üniversite muhtariyeti değildir. Kendisi ortaya çıkmayıp, Özel Kalem Müdürünü kürsüye gönderen insanlar, er geç maskesiz dolaşmaya mecbur kalacaklardır."* (29 Nisan 1951, Ulus).

Üniversite özerkliğinin kısa bir zaman için olsa bile kaldırılması hakkındaki 10. madde oylanmış ve büyük bir çoğunlukla reddedilmiştir (28 Nisan 1951, Vakit; 28 Nisan 1951, Ulus; 28 Nisan 1951, Zafer; 28 Nisan 1951, Vatan).

Ders Programları ve İçerik

Ahlâk ilkelerinin korunması için alınması gereken tedbirleri açıklayan maddeler arasında "Ders program ve kitaplarında dil birliğinin temini; tarih ve felsefe kültürünün verilmesinde de şahısların ve zümrelerin telkinine değil, ilmî prensiplere bağlılığın sağlanması", "Her türlü neşriyatın millî hayata bağlı bulunan manevî kıymetlerimizi yıkıcı olmaktan kurtarılması", "Allah, Peygamber ve mukaddes kitapların hakaretten korunması", "Bütün bu maddelerin kanuni müeyyideler altında bulundurulması" gibi ifadeler bulunmaktadır. Bu maddeler hakkında lehte ve aleyhte görüşler ifade edildik-

ten sonra ve her biri oya konularak kabul edilmiştir (27 Nisan 1951, Ulus).

Yine bu maddeler arasında bulunan ilkokul ile ortaokulların son sınıflarına "amelî ahlâk", liselerin son sınıfına da "nazarî ahlâk" derslerinin konulmasını öngören madde hakkında görüşmeler yapılmıştır. Söz alan delegeler, okulların programında, ahlâk ilkelerinin telkin edilmesine, diğer derslerin tedrisatı arasında yer verildiğini, esasen bu işin hissettirilmeden yapılmasını faydalı neticeler vereceğini belirterek maddenin reddini talep etmişlerdir. Madde oylama sonucunda büyük çoğunlukla reddedilmiştir (27 Nisan 1951, Ulus).

Kongrede ortaokullar ve öğretmen yetiştiren okullarda da din derslerinin okutulması ele alınmıştır. Bu konudan az ileride bahsedilecektir.

19 Mayıs Bayramı ve Kızlar

DP Balıkesir Kongresi'nde Başbakan Adnan Menderes'e 19 Mayıs törenlerinde kız öğrencilerin törenlere nasıl katılacağı yönünde sorulan soru, Ahlak Terbiyesi Kongresinde de gündeme gelmiştir.

Raporda yer almamasına rağmen Hüsamettin Akmumcu'nun teklifiyle Okul İçi Ahlak komisyonunun raporuna sonradan eklenen 41. madde "19 Mayıs Bayramında kızlarımızın sahaya şortla çıkarılmamaları"na ilişkindir. Okunduğu zaman gürültülerle karşılanmış ve delegeler hayret içinde kalmışlardır (29 Nisan 1951, Ulus). *Vakit* (29 Nisan 1951) gazetesine göre Türk Kültür Derneği bu öneriyi sunarak Kongre çalışmalarını sabote etmeye çalışmıştır. Bu öneri öncesinde de Türk Kültür Derneği üyeleri, bazı basın mensuplarını "aşağılık ve milliyet düşmanı" olarak nitelendirdikleri, basın mensuplarının terbiyeye daveti ile de yumruklaşmaya varan bir olay yaşanmıştır (29 Nisan 1951, Vakit; 29 Nisan 1951, Ulus). Komisyon sözcüsü 41. maddedeki teklifin rapora alınmaması için mücadele ettiğini, bundan bir öğretmen olarak utanç duyduğunu belirttikten sonra Komisyon olarak bu maddenin gerekçelerini ve kızlara 19 Mayısta şort yerine eşofman giydirmeyi tasvip etmediklerini belirtmiştir (29 Nisan 1951, Vakit).

Sami Yavrucak isminde bir delege, erkeklerin geçen spor bayramlarından birinde kızlara hücum ettiklerini, kızla erkek beraber okuduğu takdirde, işin büsbütün ilerleyeceğini söylemiş, delegelerden biri bu sözlere cevap olarak oturduğu yerden bahsedilen hâdisenin kızla erkeğin bir arada okumamasının neticesi olduğunu belirtmiştir (27 Nisan 1951, Ulus).

Felsefe öğretmeni Hayrünnisa Köni, teklifin yapılmasına sebep olan zihniyetin uzun zamandan beri artık değiştiğini, 19 Mayıs Bayramının bir spor bayramı olduğunu, kızlarımızın kullandığı kıyafetin bu bakımdan tabiî olduğunu, onları seyredenlerin de çıplak vücutlar değil, sportif hareketler seyrettiğini ifade etmiştir (29 Nisan 1951, Ulus).

Bu açıklamalar üzerine komisyon sözcüsü konuşmuş, bu maddeye kendisinin de muhalif olduğunu, ancak sözcü olması nedeniyle savunmak mecburiyetinde kaldığını

ve bu mecburiyetten de üzüntü duyduğunu belirtmiştir. Komisyon sözcüsü, maddeyi mecburi olarak savunurken üç sene önce 19 Mayıs Bayramında bir olay olduğunu, önergeyi verenlerden birinin kız kardeşine de bazı erkek talebeler tarafından hücum edildiğini, teklifin bu sebepten dolayı yapıldığını açıklamıştır (29 Nisan 1951, Ulus).

Başkan Profesör Fikret Arık, maddeyi oya koymuş, neticede "kızlarımızın 19 Mayıs Bayramına şortla iştirak etmemesini" isteyen teklif çoğunlukla reddedilmiştir (29 Nisan 1951, Ulus).

Bu sırada teklif sahiplerinden olan ve Kültür Derneği mensubu olarak Kongreye katılan Sami Yavrucak, teklifin yanlış anlaşıldığını iddia ederek usul hakkında söz istemiş ve önergelerinin komisyonda değiştirilmiş olduğunu ileri sürmüştür. Bu konuşma Kongrenin esasen elektriklenmiş olan havasını yeniden karıştırmış, gürültüler arasında basın mensuplarının masasına gelen teklifin sahipleri, komisyonun kendilerine oyun oynadığını iddia etmişlerdir. Başkan müzakerelerin selâmetinin kaybolduğunu dikkate alarak toplantıya 15 dakika ara vermiştir. Bu sırada Kültür Derneği mensuplarının hareket tarzı hakkında ne düşündüğü sorulan Öğretmenler Birliği Başkanı Hamdi Ragıp Atademir, üzüntülerini ifade etmiş ve yapılacak bir şey olmadığını söylemiştir. 15 dakika aradan sonra 19 Mayıs Bayramıyla ilgili teklifin ilk şekli, bir iki cümle değişikliğiyle yeniden okunmuş ve alkışlar arasında çoğunlukla yeniden reddedilmiştir (29 Nisan 1951, Ulus).

30 Nisan 1951 tarihli *Zafer* gazetesinde yer alan "Kızlarımıza Kara Çarşaf" adlı köşe yazısında konuyla ilgili olarak Kongrede bunun gündeme gelmesi önce alaycı bir şekilde ele alınmış ve asıl sorunun kıyafet olmadığı belirtilmiştir. Bayramlarda spor hareketleri yapan kızlara o gözle bakan kişilerde sorun olduğu ifade edilmiştir. Yazar son olarak "*Ahlak elbisede değil, temiz kalptedir*." cümlesiyle düşüncesini ortaya koymuştur (30 Nisan 1951, Zafer).

İlahiyat Fakültesi ve Din Eğitimi

27 Nisan 1951 günü Kongre saat 10.00'da toplanmış ve Ahlak ilkeleri Komisyonun hazırladığı 10 maddelik raporun 9. maddesinin görüşmeleri sırasında ilahiyat fakültesi ve din eğitimi konusu gündeme gelmiştir. 9. madde üç fıkradan meydana gelmektedir. Birinci fıkra "İlahiyat Fakültesi tedrisatını ıslah, kültür ve dini mihver ittihaz etmesi ve bu şekilde tedrisatın tanzim edilmesi", ikinci fıkra "Öğretmen yetiştiren okullara din derslerinin konulması" ve üçüncü fıkra "Din dersi okutacak öğretmenler için kurslar açılması, orta dereceli okullara da din derslerinin konulması"dır. 9. maddenin fıkra fıkra görüşülmesi kabul edilmiştir (28 Nisan 1951, Zafer; 28 Nisan 1951, Cumhuriyet).

Bazı delegeler de raporda Anayasaya aykırı esaslar bulunduğu ve diğer din sahiplerinin de mukaddesatına hürmet edilmesi gerektiğini belirtmiştir. Rapor üzerinde yapılan diğer dilek ve temennilerden sonra maddelerin müzakeresine geçilmiştir (27 Nisan 1951, Ulus).

Madde hakkında söz alan delegeler vatandaşlarda din öğretimine karşı duyulan eğilimin, bazı cahil kimseler tarafından istismar edilmesine fırsat verilmemesi için din öğretimine yer verilmesinin doğru olduğunu belirtmişler, ancak din öğretiminin soysuzlaştırılmamasına dikkat edilmesi gerektiğini ifade etmişlerdir. Bir delege, bu konunun çok nazik olduğunu, köyler ve kasabalarda din öğretimiyle beraber sarık isteyenlerin bulunduğunu, eski harflerle tedrisat yapılmasına çalışanların çıktığını, din öğretimi konusunda hazırlıklı ve ihtiyatlı hareket edilmesi gerektiğini belirtmiştir. Manisa'dan gelen bir delege de, gözlemlerinden örnekler vererek sarıklı hocaların, ilkokul mezunlarına ders verdiklerini, cahilane ve zararlı telkinlerde bulunduklarını, din öğretimini lâyıkıyla yapan hocalara ihtiyaç olduğunu söylemiştir. Öğretmen yetiştiren müesseselere din dersi konmasının uygulamada faydalı olamayacağını, haftalık ders programına konulan bir saatlik dersle bu işin yapılamayacağını belirtilmiştir (28 Nisan 1951, Ulus).

Türk Kültür Derneği temsilcisi Hüsameddin Akmumcu, İlahiyat Fakültesinin bugünkü durumunun tatmin edici olmadığını, takviye edilmesi gerektiğini söyledikten sonra yalnız ilmi ile amel eden insanların hoca olması lâzım geldiğini, Allah'ın varlığı veya yokluğu meselesinin hiçbir zaman münakaşa konusu olamayacağını, din derslerinin ortaokullarda da mecburi olarak okutulması gerektiğini ileri sürmüştür. Akmumcu, bayan öğretmenlerin bir kısmının hal ve hareketleriyle züppelik timsali olduğunu ve böyle olduğu halde din dersleri vererek öğrencilere fena örnek olduklarını iddia etmiştir. Bu sözler üzerine, Kongrede bulunanlar ayağa kalkarak "*Sözünü geri al*", "*Bu ithamı reddederiz*" sözleriyle Akmumcu'yu susturmuşlardır. Hüsamettin Akmumcu gürültüler arasında kürsüden indikten sonra müzakerelere devam edilmiştir (28 Nisan 1951, Akşam; 28 Nisan 1951, Vakit; 28 Nisan 1951, Ulus; 28 Nisan 1951, Cumhuriyet).

Tartışmalar sonucunda madde oylanarak kabul edilmiştir. Bu maddeyle ortaokullar ve öğretmen yetiştiren okullarda da din derslerinin okutulması karar altına alınmıştır (28 Nisan 1951, Ulus; 28 Nisan 1951, Vakit).

Okul Dışı Ahlak

Kongrede, Okul Dışı Ahlâk Terbiyesi Komisyonunun hazırladığı rapor üzerinde müzakereler yapılmıştır. Kimsesiz çocukların hayata karşı hazırlanmalarında yardım görmesi için tedbirler alınması, öğrencilerin büyüklere ve öğretmenlere saygı göstermelerine dikkat edilmesi, okul aile birliklerinin geliştirilmesi, vatan ve millet mallarına saygı gösterilmesi hususunda öğrencilerin hassas davranması gibi maddeler müzakere edilmiş ve uygun bulunmuştur (30 Nisan 1951, Ulus).

Okul Dışı Hareketler Komisyonunun hazırladığı raporun müzakeresinde delegeler, rapor üzerinde ve çocukların okul dışı faaliyetleri hakkında görüşlerini açıklamışlardır. Çocukların küfre, saygısızlığa, kötü hareketlere alışmaması için alınması lâzım gelen tedbirler üzerinde konuşulmuş ve çocuk bahçeleri açılması, zabıtay-

la işbirliği yapılması, sinemalarda kovboy filmleri yerine Köroğlu gibi tarihe geçmiş kimselerin hayatlarından alınıp meydana getirilecek filmlere yer verilmesi **görüşleri** ileri sürülmüştür (29 Nisan 1951, Ulus).

Genel Konular

26 Nisan 1951 tarihinde saat 15:00'de Profesör Kemal Fikret Arık'ın başkanlığında yapılan oturumda "idealimiz ve ahlâkîmizin esasları" konusunda çalışan komisyonun hazırladığı rapor üzerinde müzakere açılmıştır. Komisyon sözcüsü tarafından okunan bu raporda, ilk olarak ahlâk "İnsanın *iradeli olan hareketlerinin vicdana ve cemiyet ölçülerine göre düzenlenmesi*" şeklinde tarif edilmiştir. Türk ahlâkının milliyetçi olduğu belirtilmiş ve milliyetçiliğin, vatana, geleneklere, tarihe, dine, kültüre bağlanmayı ideal edinmek demek olduğu ifade edilmiştir. Vatana bağlılığın, bu toprakların yarattığı maddî ve manevî kıymetlere bağlılık demek olduğu geleneklere ve tarihe bağlılığın, millî gelenekleri muhafaza etmek ve yabancı ideolojilerden doğma geleneklere yer vermemekle kaim olduğu, tarihin fertlere mal edilmeyeceği beyan edilmiştir. Dine bağlılığın tarifi "*Tarihin eski devirlerinden beri Müslüman olan, bu dinin yayılma ve yükselmesinde pek büyük fedakârlıkları bulunan Türk Milleti, ilk ve gerçek kaynaklarından alınan İslâm dinini millî bünyesinden ayırmaz; kendisine dışardan katılmış bir ideal saymaz; kendi ahlâkını yoğurmuş olan İslâm değerlerine hürmet ve bağlılık duyar."* şeklinde yapılmıştır (27 Nisan 1951, Ulus).

Okul İçi Faaliyetler Komisyonunun hazırladığı rapor üzerindeki görüşmelerde "yönetmeliklerde yapılacak değişikliklerin Maarif Şûralarında kararlaştırılması", "alınan kararların önce deneme okullarında uygulandıktan sonra diğer okullarda uygulanması" kararlaştırılmıştır (29 Nisan 1951, Ulus).

Çeşitli Kararlar

Kongre devam ederken başta çalışma usulünün belirlenmesi olmak üzere gelişen olaylar oylanarak çeşitli kararlar da alınmıştır. Bu kararlardan birisi, Türk Kültür Derneği temsilcileri tarafından bazı basın mensuplarının yaptıkları yayınlar nedeni ile "aşağılık ve milliyet düşmanı" olarak nitelendirilmesi ve basın mensuplarının Dernek temsilcilerini nezakete daveti ile de yumruklaşmaya varan bir olay yaşanması sonucunda Kongre heyeti tarafından yaşananları kötüleyen ve Türk basın mensuplarına hizmetlerinden dolayı teşekkür edilmesi teklifinin alkışlarla kabul edilmesidir (29 Nisan 1951, Ulus). Bir diğer karar da *Ulus* gazetesinin 29 Nisan'da kongre devam ederken yayımladığı bir yazıda[10]

10. Söz konusu yazıdaki bazı bölümler şöyledir: "Millî Eğitim Bakanı olan zat sanki Türkiye'de, bu devirde sosyal ve fikrî irticaın körüklenmesi, himayesi için iş başına getirilmiştir. Onun fikrî ve siyasî hüviyetini şu Ahlâk Kongresi adı altında toplanan heyetteki müzakereler göstermektedir. Bu, toplantıya kimlerin çağırılacağını Milli Eğitim Bakanı tesbit etmiştir. ...Ahlâk Kongresinde neler teklif edilmiyor ki? Tevfik İleri takımının beceriksiz sahne tertipçileri oldukları artık anlaşılmıştır."(29 Nisan 1951, Ulus). Kongrede öğretmenlerden gelen tepki üzerine aynı gazetenin ertesi gün yayımlanan sayısında "Ahlâk Kongresine katılmış olan Atatürk inkılaplarına bağlı aydınlarımız ve öğretmenlerimiz bizden bol bol teşvik göreceklerdir. Tenkitlerimiz onlara değil, onların karşısına çıkanlaradır." ifadelerine yer verilmiştir.

Kongreye katılan öğretmenlerin tesir altında kaldıklarının ima edildiği, Kongreye katılan öğretmenlerin hiçbir ideolojinin, siyasi hareketin veya şahsın tesirine kapılmayacağını ifade ettikleri konusunda TÖDMB Başkanına açıklama yetkisinin Kongre üyeleri tarafından verilmesi kararıdır.

Kongrenin Kapanması

Profesör Fikret Arık'ın başkanlığında toplanan Kongrede, Kongre müzakerelerinin kitap halinde yayınlanması ve delegelere dağıtılması da karar altına alınmıştır. Dilek ve temennilerin okunmasından sonra, en büyük başöğretmen Atatürk'ün, vefat eden öğretmenlerin, aziz şehitlerimizin ve Kore'de insanlık ideali uğrunda çarpışırken şehit olan askerlerimiz için saygı duruşunda bulunulmuştur. Ayrıca Kongreye karşı gösterdiği alâkadan dolayı basın kuruluş ve temsilcilerine teşekkür edilmesi teklifi kabul edilmiştir. TÖDMB Başkanı Hamdi Ragıp Atademir kısa bir konuşma yapmış delegelere teşekkür ederek Kongrede alınacak kararların iyi sonuçlar vermesini temenni etmiştir. Alkışlarla karşılanan bu konuşmadan sonra başarılı idaresiyle Kongrenin çalışmalarının huzur içinde devam etmesini sağlayan ve delegelerin takdirlerini toplayan Kongre Başkanı Profesör Kemal Fikret Arık'ın yaptığı konuşmayla Kongre kapanmıştır (30 Nisan 1951, Ulus).

Kongreden Sonra

Ahlâk Terbiyesi Kongresi 29 Nisan 1951 tarihinde sona ermiştir. Fakat yansımaları ilerleyen günlerde de devam etmiştir.

Ahlak Terbiyesi Kongresinin kim tarafından düzenlendiği ve düzenlenme şekli basına yansıyan tartışmalardan birisi olmuş, Kongreye çağrılan üyelerin Milli Eğitim Bakanlığı tarafından belirlendiği şeklindeki algının var olduğu ve bunu düzeltmek için de TÖDMB Başkanlığı tarafından gazetelere mektup gönderilmiştir. Söz konusu mektuba *Ulus* gazetesi sütunlarında yer vermiştir. Buna göre TÖDMB tarafından Milli Eğitim Bakanı'nın tek davetlisinin Kazım Nami Duru olduğu, Bakan'ın temsilcisi olarak gösterilen Özel Kalem Müdürü Cahit Okurer'in Birliğin eski sekreteri ve bir meslektaş sıfatı ile şahsen çağrıldığı, Milli Eğitim Bakanlığı'nın Kongreye maddi yardımda bulunmak ve öğretmenlere izin vermek dışında Kongre ile başka bir alakasının olmadığı belirtilmiştir (3 Mayıs 1951, Ulus).

Kongreye katılanlar kongreden bir netice alınamayacağını söylemişlerdir. Kongreye katılanlardan edinilen bilgilere göre *Akşam* gazetesinde hazırlanan haberde şu ifadelere yer verilmiştir: *"Kongrede bugünkü terbiye sistemi acı tenkidlere uğramış, öğretmenlerle velilerin, hatta öğrencilerin bugünkü vaziyetten mesul oldukları belirtilmiştir. Seçilen komisyonlar Milli Eğitim Bakanlığına okul imtihan ve disiplin yönetmeliklerinin değiştirilmesi için teklifler hazırlamışlardır. Bakanlık, bu şekildeki tenkid ve* şikâyetleri *daima dinlediğinden ve kongrede de mutad tenkid ve şikayetlerin dışında tatbiki kolay müessir ve pratik teklifler ileri sürülemediğinden bir netice alınamayacağı anlaşılmaktadır"* (2 Mayıs 1951, Akşam). Haberden de anlaşılacağı

üzere kongrede tartışılan ve karara bağlanan maddelerin uygulanmayacağı sadece şikâyetlerin dikkate alınacağı dile getirilmiştir. Buna benzer başka bir haber 1 Mayıs 1951 tarihli *Cumhuriyet* gazetesinde yer almıştır. Haberde Kongreye katılan bir kişi "*Hiç bir şey yapmadık, yalnız bazı arkadaşların sesleri kısıldı*" açıklaması yapmıştır. *Akşam* gazetesinde Kongreye katılanların durumu ve alınan kararların uygulamaya geçemeyeceği şu ifadelerle haberleştirilmiştir: "*Esasen kongre mesul organların iştirakiyle yapılmış ve icra salahiyetini haiz kimselerden mürekkep bulunmadığından faaliyetin nihayet istişarî mahiyette kalmasından konuşulanların söz hududunu geçmeyeceği belirtilmektedir.*" (2 Mayıs 1951, Akşam). Benzer şekilde 4 Mayıs 1951 tarihli *Akşam* gazetesinde Cemal Refik imzalı haberde, Kongreden dönen bir temsilcinin gazetecilere yaptığı "*Herkes ileri geri konuştu. Bazı kimseler matbuata yüklendiler. Öğretmenler tenkid edildi. Öğrencilerin haylazlığından bahsedildi. Hatta bir kısım üyeler kız ve erkek öğrencilerin ayrı ayrı mekteplerde okutulmalarını istediler. Kısaca söyleyeyim ki hiçbir şey yapmadık. Yalnız bazı arkadaşların sesi kısıldı.*" şeklindeki açıklamaya yer verilmiş, daha önceki bir haberle ilişkilendirilerek elbisenin bozulmuş olan ahlakı gizlediği yorumu yapılmış ve bir sonraki Ahlak Kongresinin elbisesiz yapılması ile ilgili bir soru sorularak haber bitirilmiştir.

Kongreden sonra Kongrede yapılan tartışmalarda kullanılan ve hoş olmayan sözlere yer verilen bir haberde de Ahlak Terbiyesi Kongresinde bu tür sözlerin kullanılmasının doğru olmadığı şu ifadelerle dile getirilmiştir: *""Edebsizler!", "Ahlâksızlar!", "Utanmazlar!", "Arlanmazlar!", 'Hayasızlar!"... Bu yazı, eğer musahhih arkadaşımız bayanın eline düşerse, dudaklarını ısıracak "Eyvah! Nezahet çerçevesi dışına çıkıyor!" diye üzülecek. Oysaki Ankarada toplanmış olan "Ahlâk" kongresinde savrulmuş küfürlerden bir kaçını sıralıyoruz: Ahlâk ve terbiye kongresinde kültür derneği üyeleri, meslekdaşlarımıza hem dillerini, hem yumruklarını uzatmışlar. "Bu nasıl ahlâk kongresi?" diye şaşıyorsunuz. Neye? Atalarımız dememişler mi?: "Ahlâkı ahlâksızdan, edebi edebsizden öğren!"* (1 Mayıs 1951, Vakit).

Aynı tarihli aynı gazetede Kongreye ilişkin başka bir haberde yer almaktadır. Haber Kongrede tartışılan konular üzerine şu cümlelere yer vermiştir: *"Gene bu ahlâk kongresinde, gene bu kültürcüler, 19 Mayıs Spor bayramlarında genç kızlarımızın külot yerine eşofmanla jimnastik yapmalarını istemişler. 19 Mayıs ki. Büyük Mustafa Kemalin, muazzam inkilâplarının da bir başlangıç tarihidir! Kültürcülerin geri zihniyeti, iktidarı hoşnud etmiş olsa gerek... 19 Mayıs şenliklerini 14 Mayısa almak şartile genç kızlarımıza eşofman değil, çarşafda giydirebiliriz!"* (1 Mayıs 1951, Vakit).

Kongreden birkaç ay sonra Beden Terbiyesi Yüksek Okuluna 1951 yılında kız öğrenci alınmamasıyla ilgili yapılan haberde de Kongreden bahsedilmektedir. Kongrede bu konunun gündeme geldiğine atıf yapılarak verilen haberde şu ifadelere yer verilmiştir: *"Milli Eğitim Bakanlığı sistem değiştiriyor. Yeni sisteme dayanak olmak üzere bir ahlâk kongresi toplamıştı. Buraya bu acayip sisteme el kaldıracak kimseler de çağırılmıştı. Biliyorsunuz, üniversite muhtariyetinin kaldırılması, orta öğretimde kız erkek ayrılması, kızlara beden terbiyesi yaptırılmaması gibi garip teklifler Bakanlık*

sözcüleri tarafından ileri sürüldü. Fakat gene aklıselim galip geldi. Bu teklifler kabul ettirilemedi. Şimdi Bakanlık resen harekete geçiyor. Beden Terbiyesi Yüksek Okuluna bu sene kız öğrenci alınmamak demek kız liselerinden beden terbiyesi dersini kaldırmağa karar vermek demektir." (28 Haziran 1951, Ulus). Bu haber üzerine Konya Milletvekili Murad Âli Ülgen'in, kız öğrenci sayısının sınırlanması kararı hakkında Ulus Gazetesinde yayımlanan yazının gerçeğe uygun olup olmadığının açıklanmasına dair TBMM'ye soru önergesi vermiştir. Bunun üzerine Tevfik İleri şu açıklamalarda bulunmuştur: *"Şu ahlâk Kongresine de kısaca temas edeyim: Arkadaşlar, bir kere Millî Eğitim Bakanlığı olarak Ahlâk Kongresini toplamadık. Türkiye Öğretmen Dernekleri Millî Birliği bizden maddi yardım görerek bir Ahlâk Terbiyesi Kongresi akdetti. Mukarrerat elimizdedir. İşimize ve memleketin hayrına olan ne varsa alıp tatbika çalışacağız. Bu kongrenin, yaramıyanlarını bir tarafa bırakacağız. Bu kongrenin iyi ve kötü her şeyi, şerefi* Öğretmenler Derneği Millî *Federasyonuna aittir. Hele bu kongreye gelenlerin bizim istediğimiz sisteme parmak kaldıracak olanlar olduğunu söyliyen terbiyeci kimdi böyle yersiz bir isnat ve hakaretten mütevellit hususatı ben cevaplandırmıyacağım, buna Öğretmenler Derneği Millî Federasyonu icabeden cevabı verir."* (TBMM Tutanak Dergisi, 1951:210).

4. Sonuç ve Tartışma

Bu çalışmada Demokrat Parti döneminde toplanan Ahlak Terbiyesi Kongresi ele alınmış, Kongre, öncesi, devam etme süreci ve sonrasında basına yansıma biçimleri ile incelenmiştir.

Demokrat Parti döneminde Türk Öğretmen Dernekleri Milli Birliği tarafından düzenlenen ve 150'den fazla delegenin katıldığı Ahlak Terbiyesi Kongresi 23 Nisan-29 Nisan 1951 tarihleri arasında Ankara Dil, Tarih, Coğrafya Fakültesinde toplanmıştır. Kongre öncesi 14 kişiden oluşan bir İlim Heyeti oluşturulmuş, bu heyet çeşitli dernek, kurum ve kişilerden beş başlık altında olacak şekilde rapor ve tebliğler istemiştir. Daha sonra gelen görüşler Kongre öncesi hazırlanan kitapçıkta başlangıçta belirlenen başlıklara göre maddeleştirilerek Kongre günü okunan rapora ek olarak yayımlanmıştır. Maddeleştirilen bu görüşlerin sayısı 643 adettir.

Cumhurbaşkanı ve Milli Eğitim Bakanının bizzat katıldığı ve bazı tartışmaları izlediği bir kongre olarak tarihe geçen toplantıya dernek ve delege sıfatı ile katılımlar olmuştur. Kongrede usul tartışmaları yaşanmış, sonuçta "umumi heyet" oluşturulmuş, başlangıçta komisyonsuz çalışan kurul, daha sonra heyet üyeleri arasından ayrı ayrı üç alt komisyon oluşturarak çalışmalarını yürütmüş, alınan kararlar katılımcıların oyuna sunularak da oylanmıştır.

Basında Kongreye ilişkin öne çıkan haberlerde okulda disiplin ve okuldan atılma konusu, yabancı okullar, öğretmenin özellikleri ve okullardaki işleyişler, ders programları ve kitapları, yönetmelikler ve alınan kararların uygulanması görülmektedir. Bunların dışında kimsesiz çocukların hayata hazırlanmalarında yardım görmesi için tedbirler alınması, öğrencilerin büyüklere ve öğretmenlere saygı göstermelerine dikkat edilmesi, okul aile birliklerinin geliştirilmesi, vatan ve millet mallarına saygı gös-

terilmesi hususunda öğrencilerin hassas davranması gibi Kongre tarafından uygun bulunan maddeler yer almaktadır.

Basında Kongreye ilişkin en çok haber yapılan konular ise Kongrenin açılışı, usul tartışmaları ve kongrede tartışılan konular olan karma eğitim, İlahiyat Fakültesi ve din eğitimi, üniversite özerkliği ile raporda yer almamasına rağmen sonradan eklenen bazı delegelerin de hayretle karşıladığı 19 Mayıs Bayramında kızların kıyafetlerine ilişkin maddelerdir.

Kongrede ele alınan konular parti programında eğitimle ilgili yapılması planlanan faaliyetlerle de örtüşmektedir. DP'nin 1949 yılı İkinci Büyük Kurultayı'nda kabul edilen programında eğitimle ilgili *"Gerek dini tedrisat meselesi ve gerekse din adamlarını yetiştirecek müesseseler kurulması hususunda mütehassıslar tarafından esaslı bir program hazırlanması zaruridir. Üniversite içinde yer alacak İlahiyat Fakültesi ve ilmi mahiyette mümasil müesseseler, Milli Eğitim Bakanlığı'nın bu kabil müesseseleri gibi muhtar olmalıdırlar. Dinin siyaset aleti olarak kullanılmasına, yurttaşlar arasında sevgi ve tesanüdü bozacak şekilde propaganda vasıtası yapılmasına, serbest tefekküre karşı taassup duygularını harekete getirmesini müsamaha olunmamalıdır."* ifadelerine yer verilmektedir (DP Tüzük ve Programı, 1949:50-51).

Kongrede gündeme gelen ve basına da en çok yansıyan maddelerden birisi olan karma eğitim, "İlkokuldan itibaren kızlarla erkeklerin ayrı okullarda okuması" şeklinde gündeme gelmiş ve teklif reddedilmiştir. Karma eğitimin olmaması gerektiğini savunanlar Türk ananesine ters olması, kız erkek münasebetleri, Milli Eğitim Bakanlığı'nın prensip kararları ve medeniyet tasavvuru etrafında görüş bildirmişlerdir. Karma eğitim II. Meşrutiyetten 1950 yılına gelinceye kadar da tartışılan konulardan birisidir[11]. Bu tartışmalarda da Kongredeki görüşlere benzerlik gösterebilecek şekilde karma eğitimin din kurallarına aykırı olduğu, karma eğitimin ekonomik açıdan zorunlu olduğu, karma eğitimin çağdaşlaşmanın gereği olduğu yönünde üç tür bakışın olduğu görülmektedir. Kongrede tartışılan, basında yer bulan ve sonraki dönemlerde de sıklıkla gündemde olan konulardan birisi din eğitimidir. Aslında çocukların ve gençlerin dini ve ahlaki konulardaki gelişimleri, Bakanlığa bağlı ilk ve orta dereceli okullarda verilecek eğitimle desteklenmesi meselesi kamuoyunu en çok meşgul eden konuların başında gelmiş, DP'de din eğitimi ile ilgili sorunların çözüme kavuşturulacağına dair halka açık vaatlerde bulunmuştur (Şahin, 2012).

Kongrede lehte ve aleyhte görüşler belirtildikten sonra ortaokullar ve öğretmen yetiştiren okullarda da din derslerinin okutulması karar altına alınmıştır. Böylece din eğitimi bir ders olarak program dahilinde zorunlu olarak okullarda verilmesi ilkesi benimsenmiştir. Zaten 1930'lu yıllarda önce kent okullarında, sonra da köy okullarında kaldırılan din derslerinin CHP Hükümetince ilkokulların 4. ve 5. sınıflarına konmasının ardından, DP yönetimi iktidara gelişinden altı ay sonra din derslerini normal bir program içine almış, ama çocuğun bu dersi izlemesi kararını ebeveyne bırakmış (Güven, 2014), beyanda bulunulmayan öğrenciler için ise dersler ve sınavlar zorunlu tutulmuştur (Akyüz, 2015). DP döneminde din eğitimi önce ilkokul programlarına

11. Ayrıntılı bilgi için bakınız: Kamer, S. T. (2013). Türk Eğitim Sisteminde Karma Eğitime İlişkin Fikirler, Tartışmalar ve Uygulamalar (1908–1950). Yayımlanmamış Doktora Tezi. Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü. Ankara.

alınmış ve daha sonra ortaokul programlarına da koyulmuştur. Taşdöven, (2013) bu durumdan bazı kesimlerin mutlu olduğunu ve bazı kesimlerin de hoşnut olmadığını dile getirmiştir. Kongrede alınan bu kararla da din derslerinin okutulacağı okul türü genişletilmiştir. Din derslerinin öğretmen yetiştiren okullarda okutulmasında, halkın din dersini okutacak öğretmenlerde bu dersi görmüş olmalarını istemeleri Tevfik İleri tarafından 19 Kasım 1952 tarihinde yapmış olduğu konuşmasında "*..Eksiklerin başında bugün muallim olarak vazife alan arkadaşlarımızın muallim çıkarken hiç din dersi görmemiş olması geliyor. Vatandaş inanmıyor. Kendisi görmemiş, nasıl okutur diye bir şüphe içindedir. Ben de bütün gayretimi vatandaştan bu şüpheyi silmeye hasrediyorum. ...Ama vatandaş «Kendisi bilmiyor ki; bana öğretsin» şüphesinden kurtulamamıştır. Bu mevzuda da aldığımız bir tedbir var. Geçen seneden beri bizzat öğretmen yetiştiren müesseselere din dersini koyduk. Muallim mekteplerinde haftada iki saat din dersi okutmaktayız, geçen seneden itibaren çıkan | öğretmenlerimiz din dersini görmüş olarak çıkmaktadırlar. Ve elbette ki daha iyi öğretebileceklerdir."* sözleri ile dile getirilmiştir (TBMM Tutanak Dergisi, 19 Kasım 1952).

Kongrede üniversitelerin özerkliğinin kaldırılması da gündeme gelmiştir. Millî Eğitim Bakanlığı Özel Kalem Müdürü Cahit Okurer'in de bu madde üzerinde görüş bildirmesi Kongrenin basına yansıyan bir diğer önemli konusu olmuştur. Üniversite özerkliğinin kısa bir zaman için olsa bile kaldırılması hakkındaki 10. madde oylanmış ve büyük bir çoğunlukla reddedilmiştir.

Kongreye öğretmenlerin katılımına ve öğretmen derneklerinin görüş bildirmesine önem verilmiş; bu bağlamda Kongrede alınan kararlar içerisinde öğretmene ilişkin "çocukları yetiştirecek olan kişilerin bazı değerlere sahip ve örnek insanlar olmaları, olmayanların bu meslekle alakalarının kesilmesi" maddeleri kabul edilmiştir. Okula ilişkin alınan kararlar içerisinde ise "okuldan uzaklaştırma cezası yetkisi Bakanlığa bırakılmak üzere cezalandırmada ademi merkeziyet sisteminin uygulanmasının kabul edilmesi, okul içi ahlak konusunda yönetmeliklerde yapılacak değişikliklerin Maarif Şûralarında kararlaştırılması ve alınan kararların önce deneme okullarında uygulandıktan sonra diğer okullarda uygulanmasının kararlaştırılması ön plana çıkmıştır. Kongrede iki sene sınıfta kalan öğrencilerin, sınav hakkı tanınmadan okuldan çıkarılması maddesi ise reddedilmiştir.

Kongrede gündeme gelen yabancı okulların sıkı disiplin altına alınmasına ve daha sıkı kontrol edilmesine dair madde görüşülmüş ve kabul edilmiştir. DP döneminde özel okullara yönelik dikkat çekici herhangi bir kanuni düzenleme yapılmamış, sadece azınlıklara ait okullarda Türk kültürünü ve Milli Eğitimin esaslarını aşılamak amacıyla 1955 yılında Azınlık Okulları Türkçe ve Kültür Dersleri Öğretmenleri Hakkında Kanun yayımlanmıştır (Yazıcı, 2010).

Sonuç olarak Ahlak Terbiyesi Kongresi başta alınan kararlar olmak üzere düzenleyicileri, Kongreye katılacakların tespiti, Kongreye duyulan ihtiyaç, Kongrenin amaçları, siyasi bir amaç güdüp gütmediği gibi konularda döneminde ve sonrasında gündemde olmuştur. Zaman zaman tartışmalara, hararetli konuşmalara, hakaretlere, sözlü ve fiili sataşmalara sahne olan Kongre, katılımcılarının çeşitliliği ve alınan kararlardan bazıları ile de eğitim tarihimizde yer almıştır.

5. Kaynakça[12]

Akyüz, Y. (2015). *Türk Eğitim Tarihi M.Ö. 1000-M.S. 2015*, Ankara: Pegem Akademi

Akşam, Cumhuriyet, Milliyet, Son Posta, Ulus, Vakit, Vatan, Yeni Sabah, Zafer Gazeteleri

Ata, B. (2008). 1943'teki İkinci Milli Eğitim Şurasının Tarih Eğitimi Kararlarından Birinin Uygulanması: Bir Histomap'in Yapım Öyküsü, *Kuram ve Uygulamada Eğitim Bilimleri*, 8 (2), s.335-353.

Best, J.W. (1970). *Research in Education*. Englewood Cliffs, NJ: Prentice Hall.

Cohen, L., Manion, L. ve Morrison, K. (2007). *Research Methods in Education*. NY: Routledge.

Çakmak, F. (2007). Kuruluşundan Kapatılışına Kadar Türkiye Büyük Millet Meclisi İçerisinde Köy Enstitülerine Yönelik Muhalefet, ÇTTAD, VI/15, s. 221-250.

Demokrat Parti Tüzük ve Program (1949). *Demokrat Parti Tüzük ve Program (*İkinci *Büyük Kongrede Kabul Edilmiştir)*, Ankara: Doğuş Matbaası.

Güven, İ. (2014). *Türk Eğitim Tarihi*, Ankara: Pegem Akademi

Hill, J.E. ve Kerber, A. (1967). *Models, Methods and Analytical Procedures in Educational Research*. Detroit, MI:Wayne State University Press.

İnuğur, N. (1992). *Türk Basın Tarihi (1919-1989)*, İstanbul: Gazeteciler Cemiyeti Yayınları.

Kamer, S. T. (2013). Türk Eğitim Sisteminde Karma Eğitime İlişkin Fikirler, Tartışmalar ve Uygulamalar (1908–1950), Yayımlanmamış Doktora Tezi, Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.

Kaya, U. (2013). *Tanzimat'tan Cumhuriyet'e Osmanlı'da Ahlâk Eğitimi*, İstanbul: DEM Yay.

Kesgin, S. (2011). Cumhuriyet Dönemi Örgün Eğitim Kurumlarında Ahlak Eğitimi, *Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi,* 52:1, s. 209-238.

Kesgin, S. (2015). Cumhuriyet Dönemi Ahlak Eğitimi Üzerine Bir Değerlendirme ve Öneriler, *Eğitim ve Ahlak Şûrası*, Ankara: Hermes Ofset, s.164-203.

Koç, Y. (2006). *TÖS (Anti-Emperyalist, Ulusalcı, Emekten Yana Öğretmen Örgütü)*, Ankara: Ulusal Eğitim Derneği Yayınları.

MEB, *II. Millî Eğitim Şûrası*, Erişim tarihi: Eylül 2016, http://ttkb.meb.gov.tr/meb_iys_dosyalar/2014_09/05093852_2_sura.pdf

Öymen, M. R. (1955). *Bugünün Ahlak Terbiyesi Meseleleri*, İstanbul: Matbaacılık Okulu.

Payne, G. and Payne, J. (2004). *Key Concepts in Social Research*. London: Sage Publications.

Şahin, M. C. (2012). Demokrat Parti Dönemi Türkiye'sinde Din, Siyaset ve Eğitim İlişkileri, *Toplum Bilimleri Dergisi*, 6(12), s.31-54

Taşdöven, Z. (2013). Demokrat Parti Dönemi Eğitim Anlayışı (1950-1960). Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Adnan Menderes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Aydın.

TBMM. (2013). *Hükümetler-Programları ve Genel Kurul Görüşmeleri Cilt 2 (22 Nisan 1950-20 Kasım 1961)*. Haz. İrfan Neziroğlu-Tuncer Yılmaz, Ankara: TBMM Yayınları

TBMM Tutanak Dergisi, (1951). Dönem 9, Cilt 1, Erişim Tarihi: Ekim 2016, https://www.tbmm.gov.tr/tutanaklar/TUTANAK/TBMM/d09/c009/tbmm09009101.pdf

TBMM Tutanak Dergisi, (1952). Dönem 9, cilt 17, Erişim Tarihi: Ekim 2016, https://www.tbmm.

12. Gazetelere ait tarih ve haber isimleri metin içerisinde verildiğinden burada ayrıntılı olarak verilmemiştir.

gov.tr/tutanaklar/TUTANAK/TBMM/d09/c017/tbmm09017006.pdf

Türkiye Öğretmen Dernekleri Milli Birliği (TÖDMB). (1951). *Ahlak Terbiyesi Kongresi 23 Nisan 1951*, Ankara: Milli Eğitim Basımevi

Ulusoy, K. (2007). Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin Tarih ve Ahlâk Eğitimi İlişkisi Üzerine Görüşleri (Sakarya İl Örneği), *Değerler Eğitimi Dergisi*, Cilt:5, Sayı:13, s.155-177.

Yazıcı, A. (2010). Türkiye'de Azınlık, Yabancı ve Türk Özel Okulları (1950–1960), Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü, İstanbul.

Yıldırım, H. (2013). Türkiye'de Öğretmen Örgütlenmeleri (1960-1980). Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İzmir.

Yıldız, N. (1996). Demokrat Parti İktidarı (1950-1960) ve Basın, *Ankara Üniversitesi SBF Dergisi*, Cilt:51, Sayı:1, s.481-505.

Yinilmez Akagündüz, S. (2016). Türkiye'de Ahlak Eğitimi Üzerine Bir İnceleme, Yayımlanmamış Doktora Tezi, Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.

Extended Abscract

Starting from the elections held in 1950 until May 27, 1960, the process of the Democratic Party (DP) governments alone is called the Democratic Party Period. Within the history of the Republic of Turkey, the practices of the DP period in the field of education have an important place. One of the important subjects of this period in education is moral education. Moral education is one of the topics that came to the attention of the National Education Council, which was held during the DP period. One of these meetings is the "Congress of Moral Education" which was about "moral education". This congress was organized by the Faculty of Language History and Geography in Ankara on April 23, 1951 under the leadership of the National Association of Teachers' Associations of Turkey. The Congress of Moral Education was on the agenda, including the decisions taken at the beginning, the organizers, the participants of the congress, the aims of the Congress and the existence of a political purpose. The congress which witnessed discussions, heated conversations, verbal and debauchery scenes from time to time, imbedded in history o Turkish education regarding a variety of participants from different fields.

The purpose of this research is to examine the reflection of the moral education before and after the congress on the moral education and to discuss the Congress of Moral Education. In this direction, the questions such as "When, by Whom, by What purpose and Where was the Congress of Moral Education done", "What are the topics covered in the Congress" and "How did Congress reflect the debates?" were tried to be answered. Historical research method was used in the study and the research data were collected from the newspapers (Cumhuriyet, Ulus, Vatan, Zafer, Akşam, Yeni Sabah, Son Posta, Vakit and Milliyet) published between April 23 and April 29, 1951 and for 30 days before and after the congress by scanning the news and letters. In addition, the booklet containing the reports prepared by the Congress Science Committee has been examined. In the analysis of the data, descriptive analysis and document review techniques were used.

According to research findings, the Congress of Moral Education was held by the Turkish National Association of Teachers' Associations during the period of DP between the dates

April 23-April 29, 1951 in Ankara Language, History and Geography Faculties with more than 150 delegates. Before the Congress, a Scientific Committee was formed consisting of 14 members. This delegation requested reports and papers from various associations, institutions and individuals under five headings. Subsequent comments were published as a booklet in addition to the report read on the Congress Day and the booklet included 643 opinions view.

The President of the Republic, the Minister of National Education, representatives from some ministries and Ankara Chamber of Commerce and Industry, teachers' associations, teachers, school administrators and faculty members attended to the Congress. The press including by the representatives of national and local newspapers showed great interest in the Congress. The agenda of the Congress was determined as "National Anthem, opening speech by the President of the National Union, election of the Presidential Council, speech of the Minister of National Education, reading the Science Committee Report, determination of the work program and proposals". Congress members started to work on the agenda, and Ankara University Rector Hikmet Birand was elected to the Presidency of the Congress. In his speech, Tevfik İleri, the Minister of National Education, stated that in conducting the Congress of Moral Education focusing on and raising the moral values were the main reasons.

On the first day of the Congress, it was decided not to form a commission in order to discuss all the topics in general delegation. Then a commission of consisting of 10 participants were created on the night of April 23rd and this committee started a discussion on the issues determined in the reports sent to Congress. Members expressed their opinions about each item. However, they gave up the idea of constituting a 10-member delegation and formed a new general delegation consisting of 40 members. The committee formed 3 subcommittees that worked separately, and the decisions were made by voting the reports of these committees by the general committee.

During the Congress, there were negotiations based on accepted of the issues such as discipline and punishment at school, coeducation, foreign schools, administrators and teachers, university autonomy, curriculum and content, May 19 The Commemoration of Atatürk Youth and Sports Day and girls, faculty of theology and religion education. The idea of coeducation, which was one of the most discussed subjects in the congress both by the participants and press during the Congress, was proposed as "Boys and girls can read in separate schools starting from primary school" but the proposal was rejected. After the pros and cons were expressed in the Congress, it was decided that "religion as a course should be taught in secondary schools and teacher training schools". Thus, the principle to add religious education as a compulsory course to the curriculum was accepted. In the Congress, the article on "the removal of university autonomy for a short time, even if it was abolished," has been vetted and largely rejected. Another important point focused in the press of Congress was the opinion of Cahit Okurer, Director of the MoNE Private Secretary, on this article. The participation of teachers and the opinion of teacher associations were crucial for the congress. In the conclusion of the Congress, it was accepted that "the individuals who will educate the children should have some values and be exemplary people. The ones who don't have these qualities are to be dismissed from the profession of teaching. The congress rejected the article regarding "the students who failed in the same level for two subsequent years are to be dismissed from school". It was also found that there was intense debate in the Congress and the discussions continued after the congress was over.

EKLER

Milli Hakimiyet ve Çocuk Bayramı'nın kutlanma haberinin verildiği ilk sayfada DP'nin Balıkesir Kongresine atıf yapılan bir karikatür (23 Nisan 1951, Akşam)

Kongre İlk Günü Katılımcılar
(24 Nisan 1951, Ulus)

Kongreye Katılan Üyeler
(28 Nisan 1951, Ulus)

Kongreye İlişkin Basında Yer Alan Bir Karikatür (27 Nisan 1951, Yeni Sabah)